

Ir. J.J. de Vlieger
D.B. Baris

No. 2.86

DE AFZETSTRUCTUUR VAN SLACHTVARKENS
AF-BOERDERIJ IN 1973

December 1976

L26
2.86c

Landbouw-Economisch Instituut
Afdeling Structuuronderzoek

325304

LIJST VAN VERWANTE PUBLIKATIES

No. 1.9	Afzetstructuur van varkens in Nederland	januari 1972
No. 2.66	De afzetstructuur van varkens, varkensvlees en vleeswaren	februari 1975
Med. en Ov. 42	Verticale integratie in de veehouderij	oktober 1970
Med. en Ov. 76	De varkenshouder en zijn markt-partner	februari 1972
Inlichting 155	Enkele voorlopige resultaten van het Onderzoek naar de verticale integratie in de varkenshouderij	januari 1976
Inlichting 156	Enkele voorlopige resultaten van het Onderzoek naar de verticale integratie in de varkenshouderij m.b.t. de contractproductie van slachtvarkens	maart 1976

Inhoud

	Blz.
WOORD VOORAF	7
SAMENVATTING	9
1. HET ONDERZOEK	16
1.1 Doel en opzet	16
1.2 Nauwkeurigheid	16
2. ONTWIKKELINGEN IN DE VARKENSSECTOR	17
2.1 Inleiding	17
2.2 Nederland en de EEG	17
2.3 Productie, import, export en consumptie	17
2.3.1 De slachtvarkenproductie	17
2.3.2 De bestemming van het varkensvlees	19
2.3.3 De export van slachtvarkens, varkens- vlees en vleeswaren	19
2.4 Ontwikkelingen in de slachtvarkenshouderij	22
2.5 Overige ontwikkelingen	24
2.5.1 Afschaffing van art. 8 en art. 50 uit de vleeskeuringswet	24
2.5.2 De classificatie	24
2.5.3 De milieuwetgeving	25
2.5.4 De slachtcapaciteit	25
3. DE SLACHTVARKENSHOUDERLIJEN	27
3.1 Inleiding	27
3.2 Regionale aspecten	27
3.3 Landbouwbedrijfstypen	29
3.3.1 Grote en kleine slachtvarkenshouderijen	29
3.3.2 De mate van specialisatie	30
3.3.3 De slachtvarkenshouders met en zonder een niet-agrarisch hoofd- of neven- beroep	32
3.4 De samenhang tussen de bedrijfskenmerken	32
4. HET AFZETPATTERN VAN SLACHTVARKENS	36
4.1 Inleiding	36
4.2 Een globaal beeld	37
4.3 Regionale verschillen	39
4.4 Verschillen in afzetpatroon naar landbouwbe- drijfstypen	41
4.4.1 Verschillen in afzetpatroon bij grote en kleine slachtvarkenshouderijen	41

4.4.2	Verschillen in afzetpatroon naar mate van specialisatie	41
4.4.3	Verschillen in afzetpatroon naar hoofd- of nevenberoep	44
5.	DE RELATIES TUSSEN SLACHTVARKENSHOUDERS EN HUN AFNEMERS	45
5.1	Inleiding	45
5.2	Het aantal relaties	46
5.3	De duur van de relaties	47
5.4	De aard van de relaties	50
5.4.1	Een globaal beeld	50
5.4.2	De aard van de relaties naar afnemerscategorieën	51
5.4.3	Regionale verschillen in de aard van de relaties	53
5.4.4	De aard van de relaties naar landbouwbedrijfstypen	53
5.5	De samenhang tussen aantal, duur en aard van de relaties	53
6.	WIJZE VAN PRIJSBEPALING, TOESLAGEN EN REDUCTIES	56
6.1	Wijze van prijsbepaling	56
6.1.1	Inleiding	56
6.1.2	Een globaal beeld	56
6.1.3	De wijze van prijsbepaling naar afnemerscategorieën	57
6.1.4	Regionale verschillen in wijze van prijsbepaling	59
6.1.5	De wijze van prijsbepaling naar de aard van de relaties	59
6.1.6	De wijze van prijsbepaling naar landbouwbedrijfstypen	59
6.2	Toeslagen en reducties	61
6.2.1	Inleiding	61
6.2.2	Een globaal beeld	62
6.2.3	Toeslagen en reducties naar afnemerscategorieën	64
6.2.4	Regionale verschillen in toeslagen en reducties	64
6.2.5	Toeslagen en reducties naar aard van de relaties	64
6.2.6	Toeslagen en reducties naar landbouwbedrijfstypen	67

7.	DE AFZETSTRUCTUUR VAN SLACHTZEUGEN EN -BEREN	68
	7.1 Afnemers en tussenpersonen	68
	7.1.1 Het afzetpatroon	68
	7.1.2 Regionale verschillen in afzetpatroon	69
	7.2 De relaties tussen varkenshouders en hun afnemers van slachtzeugen en -beren	69
	7.2.1 Het aantal relaties	69
	7.2.2 De duur van de relaties	70
	7.2.3 De aard van de relaties	71
	7.2.4 De samenhang tussen aantal, duur en aard van de relaties	72
	7.3 De wijze van prijsbepaling	72
8.	HEDEN, VERLEDEN EN TOEKOMST	74
	8.1 Inleiding	74
	8.2 Het afzetpatroon	74
	8.2.1 Een globaal beeld	74
	8.2.2 Regionale verschillen in afzetpatroon	76
	8.2.3 Verschillen in afzetpatroon naar landbouwbedrijfstypen	76
	8.3 De relaties tussen slachtvarkenshouders en hun afnemers	77
	8.4 Wijze van prijsbepaling	77
	8.5 Slotbeschouwing	79

BIJLAGEN

1.	Nauwkeurigheid en representativiteit van de resultaten (incl. bijbehorend overzicht met enkele uitkomsten en hun relatieve standaardfouten)	82
2.	De produktie, de markt- en kostprijs van slachtvarkens in de periode 1965 - 1974	84
3.	De ontwikkeling van het aantal slachtvarkenshouderijen en van de slachtvarkensstapel per provincie in de periode 1966 - 1974	85
4.	Grote en kleine slachtvarkenshouderijen naar produktiegebied	86
5.	De mate van specialisatie binnen de varkenshouderij (soort varkenshouderij)	87
6.	De slachtvarkenshouders naar hoofd- of nevenberoep	88

INHOUD (3e vervolg)

	Blz.
7. Het aantal transacties tussen slachtvarkenshouders en hun afnemers	89
8. De duur van de relaties tussen slachtvarkenshouders en hun afnemers	90
9. De aard van de relaties tussen slachtvarkenshouders en hun afnemers	91
10. De wijze van prijsbepaling bij de afzet van slachtvarkens	92
11. De bij de afzet van slachtvarkens ontvangen toeslagen en reducties	93
12. Terrein van onderzoek en samenhang tussen de onderzoekingsresultaten	94

Woord vooraf

Het onderzoek naar de afzet van slachtvarkens is een onderdeel van een uitgebreid onderzoek naar de afzetstructuur en de verticale integratie in de varkenshouderij in 1973. Doel van het onderzoek is na te gaan in hoeverre en als gevolg waarvan de afzet van varkens sinds 1968, toen een soortgelijk onderzoek werd verricht, is gewijzigd. Daarnaast beoogt het onderzoek inzicht te verschaffen in de betekenis van de contractproductie voor de varkenshouderij.

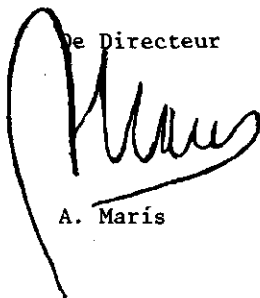
Deze publikatie over de afzet van slachtvarkens is de eerste in een reeks van publikaties over dit onderwerp. In volgende publikaties zal worden ingegaan op de afzetstructuur van mestbiggen en van fokvarkens, op de aankoopstructuur van varkensvoer, op de contractproductie en op de financiering van de varkenshouderij d.m.v. contracten.

De gegevens werden verkregen door middel van een enquête bij willekeurig gekozen varkenshouders verspreid over heel Nederland. De enquête werd in het voorjaar van 1974 uitgevoerd door de districtbureauhouders van de Stichting tot Uitvoering van Landbouwmaatregelen. Ook de medewerkers van de sectie Marktstructuur van het Landbouw-Economisch Instituut hebben een aantal bedrijven geënquêteerd.

Een woord van dank aan de districtbureauhouders voor de wijze waarop zij deze omvangrijke enquête hebben uitgevoerd, is hier zeker op zijn plaats.

Het onderzoek is verricht op de afdeling Structuuronderzoek door Ir. J.J. de Vlieger en D.B. Baris van de sectie Marktstructuur. Bij de verwerking van het cijfermateriaal is assistentie verleend door een aantal medewerkers van deze afdeling en van de afdeling Statistiek.

De Directeur

A. Maris

Den Haag, december 1976

Samenvatting

Het Onderzoek

In dit onderzoek met betrekking tot de afzet van slachtvarkens af-boerderij, is tevens nagegaan in hoeverre de afzetstructuur van slachtvarkens (afzetpatroon, relaties met afnemers en prijsafspraken) sinds 1968, toen een soortgelijk onderzoek 1) werd verricht is gewijzigd, onder invloed van de veranderingen in de structuur van de veehouderij.

De slachtvarkensbedrijven

In 1973 verkochten de ca. 34.400 slachtvarkenshouders ruim 9 mln. slachtvarkens. De gemiddelde afzet per bedrijf bedroeg in dat jaar 262 slachtvarkens. Bijna 80% van de slachtvarkenshouders was in het zuiden en oosten van ons land gevestigd, die met elkaar 86% van alle slachtvarkens afzetten.

Hoewel maar 2% van alle slachtvarkenshouderijen een jaarafzet had van 1.200 en meer slachtvarkens, verkochten deze bedrijven 15% van alle slachtvarkens. De bedrijven met een jaarafzet van minder dan 200 slachtvarkens (57%), verkochten slechts 18% van alle slachtvarkens.

Bijna twee derdedeel van de slachtvarkensbedrijven was niet gespecialiseerd op de varkenshouderij (minder dan 25% varkenshouderij) en slechts 8% was voor 75% en meer op de varkenshouderij gespecialiseerd. Deze bedrijven leverden resp. 37% en 19% van alle slachtvarkens.

Tot de z.g. "gesloten bedrijven" behoorde 20% van alle slachtvarkenshouderijen, terwijl 18% van de slachtvarkenshouders een niet agrarisch hoofd- of nevenberoep had. Het ging hierbij in hoofdzaak om bedrijven van industriearbeiders, bouwvakkers e.d. Sinds 1968 is de concentratie van de slachtvarkensbedrijven in het zuiden en oosten toegenomen; heeft er een enorme schaalvergroting plaatsgehad en is het aantal op de varkenshouderij gespecialiseerde varkensmesterijen, gemeten naar de mate waarin het inkomen van de agrarische producent afhankelijk is van de varkenshouderij, verdubbeld.

Het afzetpatroon van slachtvarkens

De verwerkende ondernemingen (vleeswarenfabrikanten, vleesgroothandelaren en slagers) namen in 1973 bijna 80% van de afzet

---

1) LEI-publikatie 1.9. Afzetstructuur van varkens in Nederland.

af-boerderij voor hun rekening; in 1968 bijna driekwart. Deze toename is vooral een gevolg van sterk toegenomen afzet aan vleesgroothandelaren. Aan varkenshandelaren werd in 1973 11% van de slachtvarkens afgezet en aan veevoerleveranciers, vnl. op grond van met hen afgesloten loonmestcontracten, 9%. (Zie fig. 1).

Vooraf de kleinere bedrijven verkochten relatief veel slachtvarkens aan varkenshandelaren, slaggers en overige afnemers, terwijl de grotere bedrijven meestal slechts een klein deel van hun totale afzet aan deze afnemerscategorieën (bijkanalen) afzetten.

Ruim twee derdedeel van de afzet liep via personen en ondernemingen die als tussenpersoon optraden nl. 30% via vertegenwoordigers, 37% via commissionairs en 1% via veevoerleveranciers. De varkenshandelaren zijn betrokken bij bijna de helft van de totale afzet.

Met name de vleeswarenfabrikanten kochten relatief veel slachtvarkens via tussenpersonen, nl. ruim 90% van hun totale aankoop bij slachtvarkenshouders. Ze maakten daarbij naar verhouding veel gebruik van vertegenwoordigers; de tot de vleeswarenfabrikanten gerekende coöperatieve veeafzetverenigingen kochten vrijwel uitsluitend via vertegenwoordigers. De vleesgroothandelaren verkregen ca. twee derdedeel van hun totale aankoop bij slachtvarkenshouders via tussenpersonen; in hoofdzaak via commissionairs.

In het zuiden waar veel slachterijen van grote vleeswarenfabrikanten zijn gevestigd, werden relatief veel slachtvarkens aan vleeswarenfabrikanten verkocht. In het oosten met veel grote exporterende vleesgroothandelaren, werden naar verhouding veel slachtvarkens afgezet aan vleesgroothandelaren.

De slachtvarkenshouders verkochten naar verhouding meer slachtvarkens aan vleeswarenfabrikanten, naarmate hun jaarafzet groter was, naarmate ze meer op de varkenshouderij waren gespecialiseerd en als ze geen hoofd- of nevenberoep buiten de landbouw hadden.

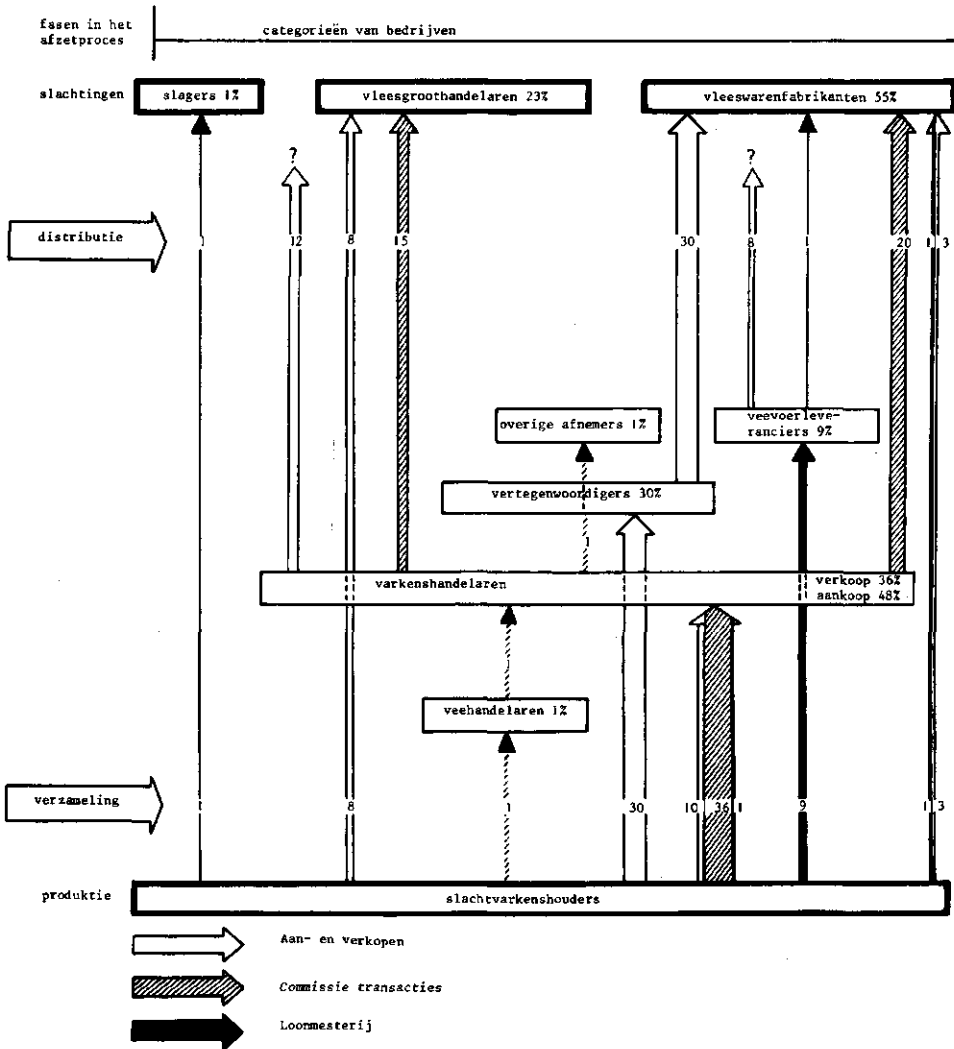
De relaties tussen slachtvarkenshouders en hun afnemers

Het blijkt dat, wat het aantal, de duur en de aard van de relaties betreft, het afzetpatroon vrij stabiel is, zowel op korte als op langere termijn.

Zowel in 1968 als in 1973 verkocht bijna 90% van alle slachtvarkenshouders zijn slachtvarkens uitsluitend aan één afnemer. Pas begonnen slachtvarkenshouders hadden in het algemeen meer afnemers voor hun slachtvarkens, dan degenen die reeds 10 jaar en langer slachtvarkens produceerden.

De varkenshouders die slachtvarkens verkochten aan varkenshandelaren, slaggers en overige afnemers (bijkanalen), hadden in het algemeen meerdere afnemers voor hun slachtvarkens; varkenshouders die veel slachtvarkens aan vleeswarenfabrikanten verkochten, hadden veelal maar één afnemer voor hun slachtvarkens.

Fig. 1 De afzetstructuur af-boerderij van slachtvarkens

De helft van alle slachtvarkens werd afgezet aan afnemers, met wie reeds 5 jaar en langer een relatie bestond, 44% aan afnemers met wie de relatie 1 tot 5 jaar duurde en 6% aan afnemers met wie de relatie korter dan 1 jaar bestond. Ca. 20% van de slachtvarkensbedrijven bestond evenwel nog geen 5 jaar. Van de bedrijven die wel minstens 5 jaar bestonden, had ca. driekwart relaties van 5 jaar en langer. Deze langdurige relaties hadden vooral die slachtvarkensbedrijven die 10 tot 20 jaar bestonden (83%). Na ca. 10 jaar ontstaat kennelijk een vast afzetpatroon, terwijl na 20 jaar de relaties weer minder vast worden.

Vooraf met vleeswarenfabrikanten bestonden veel langdurige relaties, terwijl relatief veel relaties met slaggers, varkenshandelaren en overige afnemers (bijkanalen) minder dan 5 jaar bestonden.

In 1973 werd 31% van alle slachtvarkens op basis van een contractuele verplichting, 9% op grond van een statutaire verplichting, 11% op basis van een afgesloten loonmestcontract, en 49% vrij afgezet. In 1968 werd 13% afgezet op loonmestcontract, 28% op andere contracten, en 59% vrij of statutair verplicht. In de periode 1968-1973 is dus de contractueel verplichte afzet (incl. loonmesterij) relatief slechts weinig toegenomen.

De voor de hand liggende veronderstelling, dat pas begonnen slachtvarkensbedrijven eerder contracten zullen afsluiten dan bedrijven die reeds langer bestaan, wordt niet door de feiten bevestigd. Wel kwam op de bedrijven die korter dan 10 jaar bestonden relatief veel loonmesterij voor. Dit doet vermoeden, dat deze contractvorm in hoofdzaak dient om aanloopproblemen te boven te komen.

De loonmestdieren werden in hoofdzaak (83%) afgeleverd aan veevoerleveranciers. De vleeswarenfabrikanten namen 90% van de contractueel verplichte leveringen, en alle statutair verplichte leveringen voor hun rekening.

Van de totale afzet aan vleeswarenfabrikanten was ruim twee derdedeel vooraf op de een of andere wijze vastgelegd, van die aan vleesgroothandelaren 11% en van de afzet aan veevoerleveranciers bijna 100%.

In het zuiden waar naar verhouding veel slachtvarkens aan vleeswarenfabrikanten werden verkocht, was een relatief groot deel van de afzet vooraf op de een of andere wijze vastgelegd. Loonmesterij kwam relatief veel voor in de gebieden Noord, Oost en West en relatief weinig in Zuid.

De slachtvarkenshouders hadden naar verhouding een groter deel van hun afzet vooraf vastgelegd, naarmate hun jaarafzet groter was en naarmate ze meer gespecialiseerd waren. Dit geldt zowel voor de mate van specialisatie op de varkenshouderij als voor de mate van specialisatie binnen de varkenshouderij. Bijna 30% van de loonmestdieren was afkomstig van slachtvarkenshouders met een niet-agrarisch hoofd- of nevenberoep, vnl. van bedrijven van industrie-arbeiders, bouwvakkers e.d. Niet gebleken is dat het vooraf vastleggen van de afzet, tot langduriger relaties leidt.

Slachtvarkens de wijze van prijsbepaling, toeslagen en reducties

In 1973 werd van alle slachtvarkens 69% verkocht tegen een prijs per kg geslacht gewicht met classificatie, 13% tegen een prijs per kg geslacht gewicht zonder classificatie, 7% tegen een prijs per dier of per kg levend gewicht en 11% was loonmesterij. In 1968 waren deze verhoudingen vrijwel gelijk.

Aan vleeswarenfabrikanten werd vrijwel uitsluitend tegen een prijs per kg geslacht gewicht met classificatie verkocht, aan vleesgroothandelaren en slagers relatief veel per kg geslacht gewicht zonder classificatie, en aan varkenshandelaren en overige afnemers relatief veel tegen een prijs per dier of per kg levend gewicht.

Daar de contractueel en de statutair verplichte leveringen van slachtvarkens in hoofdzaak plaatsvonden aan vleeswarenfabrikanten, werden deze vrijwel uitsluitend afgezet tegen een prijs per kg geslacht gewicht met classificatie.

Voor 41% van de afgezette slachtvarkens ontvingen de varkenshouders geen enkele toeslag of reductie, voor 28% één toeslag of reductie en voor 31% twee soorten. Voor 47% van alle slachtvarkens werd een kwantumtoeslag na periode ontvangen. Voor 9% werd een kwantumtoeslag bij aflevering, voor 6% een kwantumtoeslag na de contractperiode, voor 14% een vrachtreductie en voor 13% een nabetaaling uit de winst van de veeafzetcoöperatie ontvangen. Ingeval twee soorten toeslagen werden ontvangen, had dit vrijwel altijd betrekking op de combinatie van een kwantumtoeslag na periode met een vrachtreductie of met een nabetaaling of met een kwantumtoeslag na de contractperiode.

Vooral de vleeswarenfabrikanten gaven veel toeslagen en reducties, met name veel kwantumtoeslagen na periode (81%). De vleesgroothandelaren en de slagers gaven relatief veel kwantumtoeslagen bij aflevering. Voor de aan veevoerleveranciers (loonmestdieren) en voor de aan overige afnemers verkochte slachtvarkens werden geen toeslagen en reducties ontvangen.

In geval van contractueel en van statutair verplichte leveringen werd vrijwel altijd een toeslag of reductie ontvangen, meestal een kwantumtoeslag na periode. Voor 43% van de vrij verkochte slachtvarkens werd een toeslag of reductie ontvangen.

In de periode 1968 - 1973 hebben concentratie, schaalvergroting en specialisatie in de slachtvarkenshouderij, nauwelijks veranderingen in de afzetstructuur van slachtvarkens tot gevolg gehad.

De afzetstructuur van slachtzeugen en -beren

Het afzetpatroon

In 1973 werden ruim 222.000 slachtzeugen en -beren verkocht door ruim 28.000 varkenshouderijen (gemiddeld 8 slachtzeugen en

-beren per bedrijf). Aan varkenshandelaren werd 39% verkocht, aan slaggers 3%, op veemarkten 15%, aan vleeswarenfabrikanten 34%, aan vleesgroothandelaren 6% en aan overige afnemers 3%.

Bijna de helft van de totale verkoop liep via een als tussenpersoon optredende persoon of onderneming nl. 25% via vertegenwoordigers en 24% via commissionairs. De varkenshandelaren waren betrokken bij 63% van de totale afzet. Via tussenpersonen werd aan vleeswarenfabrikanten 90%, aan vleesgroothandelaren 60% en op veemarkten 80% van de slachtzeugen en -beren afgezet. De vleeswarenfabrikanten, met name de coöperatieve veeafzetverenigingen, kochten in hoofdzaak via vertegenwoordigers, de vleesgroothandelaren en de veemarkten in hoofdzaak via commissionairs.

De helft van de verkochte slachtzeugen en -beren was afkomstig uit het zuiden en een derde deel uit het oosten. In het zuiden werd relatief veel verkocht aan vleeswarenfabrikanten (42%) en varkenshandelaren (46%). In het oosten werden naar verhouding veel slachtzeugen en -beren verkocht aan vleesgroothandelaren (8%) en op veemarkten (23%).

De relaties tussen de varkenshouders en hun afnemers van slachtzeugen en -beren

Het blijkt dat, wat het aantal, de duur en de aard van de relaties betreft, het afzetpatroon van slachtzeugen en -beren wat minder stabiel is dan dat van slachtvarkens.

Bijna 90% van de varkenshouders verkocht zijn slachtzeugen en -beren aan één afnemer, 6% aan twee, 2% aan drie en 3% had een onbepaald aantal afnemers.

De duur van de relaties met de afnemers was in 50% van de gevallen 5 jaar en langer, bij 37% 1 tot 5 jaar en bij 16% korter dan 1 jaar. De relaties met vleeswarenfabrikanten bestonden in het algemeen langer dan die met andere afnemerscategorieën. Met name met varkenshandelaren en slaggers waren veel relaties nog slechts kortstondig.

Van de slachtzeugen en -beren werd 84% vrij verkocht, van 7% was de afzet contractueel vastgelegd en van 9% statutair verplicht. Loonfokkerij kwam vrijwel niet voor. Uitsluitend aan vleeswarenfabrikanten werden slachtzeugen en -beren verkocht op grond van een statutair of contractuele verplichting. Loonfokdieren werden uitsluitend afgezet aan veevoerleveranciers.

Daar eerst na 1968 op grotere schaal fokcontracten werden afgesloten, hadden in de loonfokkerij en bij de contractueel verplichte leveringen, zeer veel relaties een duur van minder dan 5 jaar. Bij statutair verplichte leveringen kwamen daarentegen zeer veel relaties voor die 5 jaar en langer bestonden.

De wijze van prijsbepaling

Van alle slachtzeugen en -beren werd 47% verkocht tegen een prijs per kg geslacht gewicht; 30% tegen een prijs per dier (in de roes) en 23% tegen een prijs per kg levend gewicht. Bij de prijsbepaling van slachtzeugen en -beren spelen de subjectieve schattingen van de marktpartners een veel belangrijker rol dan bij slachtvarkens.

De afzet aan verwerkende bedrijven (vleeswarenfabrikanten, vleesgroothandelaren en slaggers) vond voor een naar verhouding groot deel plaats tegen een prijs per kg geslacht gewicht. Op vee-markten werd vrijwel uitsluitend, en aan varkenshandelaren in hoofdzaak, verkocht tegen een prijs per dier of per kg levend gewicht.

Bij de statutair en de contractueel verplichte leveringen kwam een prijs per kg geslacht gewicht relatief veel voor. Verko-
pen tegen een prijs per dier of per kg levend gewicht kwamen vrij-
wel uitsluitend voor bij vrije verkoop.

1. Het onderzoek

1.1 Doel en opzet

In 1974 heeft het Landbouw-Economisch Instituut een onderzoek verricht bij varkenshouders teneinde inzicht te verkrijgen in de aan- en verkoopstructuur van varkens en varkensvoer in 1973. Het doel van dit deel van het onderzoek is na te gaan in hoeverre sinds 1968, toen een soortgelijk onderzoek is verricht, de afzetstructuur is veranderd ten gevolge van de veranderingen in de bedrijfsstructuur van de varkenshouderij. Daarnaast is in het onderzoek aandacht besteed aan voor het beleid belangrijke aspecten, zoals de betekenis van de contractproductie en de financiering van de varkenshouderij middels contracten. Bijlage 12 geeft een uitvoerig overzicht van de onderzochte aspecten.

In deze publikatie wordt aandacht besteed aan de in bijlage 12 onder AI a t/m d en AII a t/m d vermelde aspecten met betrekking tot de afzet van slachtvarkens en slachtzeugen en -beren.

Het onderzoek is verricht door middel van een enquête bij ruim 2.700 willekeurig gekozen varkenshouders (fokkers, vermeerderers en mesters), waarbij inbegrepen de volgende groepen bijzondere bedrijven: varkenshouderijen van fokkerijgroeperingen, van veevoerleveranciers, van veehandelaren en van vleesgroothandelaren, alsmede selectiemesterijen en varkensproefbedrijven. Bij de keuze van de steekproefbedrijven is rekening gehouden met de soort varkenshouderij. Er zijn ca. 800 mesters, 900 fokkers en 1.100 fokker/mesters geënquêteerd. Het trekkingspercentage was afhankelijk van de grootte van de varkenshouderijen en varieerde van 1% voor de kleinste bedrijven tot 100% voor de grootste.

De enquête bij varkenshouders is uitgevoerd door de districtbureauhouders van de Stichting tot Uitvoering van Landbouwmaatregelen (STULM), terwijl de bijzondere bedrijven zijn geënquêteerd door de medewerkers van de sectie Marktstructuur van het Landbouw-Economisch Instituut.

1.2 Nauwkeurigheid

Rekening houdend met de verschillen in steekproefdichtheid per grootteklasse en naar soort varkenshouderij zijn de enquête-resultaten herleid tot een landelijk beeld. Het werken met een steekproef impliceert echter dat de berekende cijfers als gevolg van toevalligheden zijn behept met een zekere mate van statistische onnauwkeurigheid. In bijlage 1 wordt daarop nader ingegaan. In het licht van de daar vermelde relatieve standaardfouten behoeft het eigenlijk geen betoog, dat de in dit rapport vermelde aantallen bedrijven en dieren een nauwkeuriger indruk wekken, dan in feite het geval is.

2. Ontwikkelingen in de varkenssector

2.1 Inleiding

Voor een juiste interpretatie van de resultaten van het onderzoek, dat immers betrekking heeft op één jaar, is het wenselijk deze te plaatsen in het kader van de ontwikkelingen, die zich in de varkenssector hebben voorgedaan.

In dit hoofdstuk zal daarom worden ingegaan op de plaats van de Nederlandse varkenshouderij in de EEG, op de ontwikkelingen in de productie, import, export en consumptie van varkens en varkensvlees, op de ontwikkelingen in de bedrijfsstructuur van de slachtvarkenshouderijen en op een aantal beleidsontwikkelingen. Bij dit laatste punt komen aan de orde: de afschaffing van art. 8 en art. 50 uit de vleeskeuringswet, het classificatiesysteem, het milieubeleid en de slachtcapaciteit.

2.2 Nederland en de EEG

Het Nederlandse aandeel in de totale EEG varkensvleesproductie (9-landen) bedroeg in 1973 ruim 10%, de consumptie slechts 5%. Nederland behoort met Denemarken en België tot de EEG-landen die varkens en varkensvlees exporteren, terwijl het Verenigd Koninkrijk, West-Duitsland, Frankrijk en Italië varkens en varkensvlees importeren.

De Nederlandse export van slachtvarkens, varkensvlees, vleeswaren en vleesconserven maakte in 1973 ruim 30% uit van de getotaliseerde export van alle EEG-landen en had in dat jaar een waarde van ruim 2 miljard gulden. Dat was ca. een derde deel van de totale Nederlandse export van veehouderijproducten.

2.3 Productie, import, export en consumptie

2.3.1 De slachtvarkenproductie

Uit tabel 2.1 blijkt, dat in de periode 1965-1974 de binnenlandse slachtvarkenproductie met een onderbreking in het jaar 1969 voortdurend is toegenomen, nl. met ongeveer 5 miljoen stuks (ca. 80%). De toename van de productie was niet in elk jaar evengroot, maar wisselde onder invloed van de schommelingen in de opbrengstprijzen (varkenscyclus). Zie ook bijlage 2. Bovendien werd in bepaalde jaren het groeitempo gedrukt door het op grote schaal voorkomen van varkensziekten, b.v. de varkenspestepidemieën van 1965, 1970 en 1973.

Tabel 2.1 Ontwikkeling van de slachtvarkenproduktie en van het aantal goedgekeurde varkensslachtingen in de periode 1965-1974 (x 1000 stuks)

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
Binnenlandse produktie	6306	6349	6877	7893	7764	8821	10189	10331	10508	11463
Levende export	188	76	111	219	286	354	531	808	831	984
	6118	6273	6766	7674	7478	8467	9658	9523	9677	10479
Levende import	-	-	-	-	9	1	-	2	18	38
Binnenlandse slachtingen	6118	6273	6766	7674	7487	8468	9658	9525	9695	10517
waarvan op	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
- openbare slachthuizen	33	33	32	31	32	34	36	34	31	28
- grootslachterijen	62	62	64	65	65	63	61	63	66	69
- elders	5	5	4	4	3	3	3	3	3	3

Bron: Statistische jaarrapporten van het PVV.
CBS: Maandstatistiek van de landbouw.

Het aantal levend geëxporteerde slachtvarkens nam in de periode 1965-1974 toe met ruim 400% tot bijna 1 miljoen stuks. De import van levende slachtvarkens was daarentegen in geen enkel jaar van betekenis. Door deze ontwikkelingen nam in de periode 1965-1974 het aantal in Nederland geslachte varkens minder sterk toe dan de binnenlandse produktie, nl. met ongeveer 4 miljoen stuks (ca. 70%).

In tabel 2.1 is ook weergegeven waar de varkens werden geslacht. Daarbij is onderscheid gemaakt naar:

- slachtingen op openbare slachthuizen
- slachtingen op private grootslachterijen
- elders geslachte varkens (o.a. huisslachtingen en slachtingen in de eigen slachthuizen van zelfslachtende slagers).

De meeste varkens werden geslacht op private grootslachterijen. Hun aandeel in het totaal aantal slachtingen is na 1971 toegenomen ten koste van het aandeel van de openbare slachthuizen. Hierdoor nam de noodzaak tot zeker stellen van de aanvoer van slachtvarkens toe. Bedrijven die slachten op private slachterijen hebben immers belang bij een zo volledig mogelijke benutting van hun beschikbare slachtcapaciteit.

2.3.2 De bestemming van het varkensvlees

De binnenlandse varkensvleesproduktie en de import van varkensvlees en vleeswaren zijn in de periode 1965-1974 met bijna 70% toegenomen; de export van varkensvlees en vleeswaren met ca. 130%. In deze periode is de binnenlandse consumptie maar met ongeveer 30% gestegen; de binnenlandse consumptie per hoofd slechts met 18%. Door deze ontwikkelingen is de zelfvoorzieningsgraad in de periode 1965-1974 toegenomen van 161% tot 224%. (Zie tabel 2.2).

Tevens blijkt uit tabel 2.2, dat na 1970 relatief minder varkensvlees werd verwerkt in vleeswaren. Hierbij dient nog te worden opgemerkt, dat deze relatieve daling groter zou zijn geweest, als na 1970 de export van levende varkens niet zo sterk was toegenomen. (Zie tabel 2.1).

2.3.3 De export van slachtvarkens, varkensvlees en vleeswaren

In de periode 1965-1974 bleef de groei van de binnenlandse consumptie van varkensvlees achter bij de toename van de beschikbare hoeveelheid. Zo werd in 1965 nog 61% van het beschikbare varkensvlees in het binnenland geconsumeerd; in 1974 nog maar 44%.

In de periode 1965-1974 is o.i.v. het vrije interne EEG-handelsverkeer ook de samenstelling van het exportpakket veranderd. Het aandeel in de export van vleeswaren en vleesconserven is vrij sterk teruggelopen, terwijl dat van levende slachtvarkens meer dan tweemaal zo groot werd. Ook de export van varkensvlees en spek is relatief belangrijker geworden. (Zie tabel 2.3).

20 Tabel 2.2 Ontwikkeling van de produktie, de im- en export en de consumptie van varkensvlees in Nederland in de periode 1965-1974 (in 1.000 ton vlees met been, excl. afsnijvet)

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
Vleesprod. uit in Nederland geslachte varkens	489	496	540	606	608	672	759	743	768	828
Import varkensvlees	6	1	1	2	5	4	5	10	11	9
Beschikbaar voor verwerking	495	497	541	608	613	676	764	753	779	837
Import vleeswaren 1)	5	5	4	4	4	5	5	7	9	9
Totaal beschikbaar	500	502	545	612	617	681	769	760	788	846
Export varkensvlees en vlees- waren 1)	187	182	211	257	268	336	383	375	422	435
	313	320	324	355	349	345	386	385	366	411
Voorraadmutaties										
- = naar voorraad	-	-	-	-	-	-	-	-	-2	-3
+ = uit voorraad	313	320	324	355	349	345	386	385	364	408
Binnenlandse consumptie										
Consumptie per hoofd van de bevolking (in kg)	25,5	25,7	25,7	27,-	25,7	26,5	29,3	28,8	27,1	30,1
Zelfvoorzieningsgraad 2)	161,5	157,4	166,7	179,1	185,9	204,4	209,3	212,2	230,6	224,3
Verwerkt in vleeswaren										
- hoeveelheid varkensvlees	162	182	193	217	220	223	236	219	239	252
- als perc. van de voor ver- werking beschikbare hoe- veelheid	33	37	36	36	36	33	31	29	31	30

1) Dit betreft uitsluitend de in vleeswaren verwerkte hoeveelheid varkensvlees.

2) De binnenlandse produktie uitgedrukt als percentage van de binnenlandse consumptie.

Bron: Statistische jaarrapporten van het PVV.

GBS: Maandstatistiek voor de industrie.

Tabel 2.3 De ontwikkeling van de export van slachtvarkens, varkensvlees en vleeswaren in de periode 1965-1974

	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974
Totaal beschikbaar	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Binnenlandse consumptie	61%	63%	59%	55%	53%	48%	47%	46%	42%	44%
Export	39%	37%	41%	45%	47%	52%	53%	54%	58%	56%
waarvan:										
- levende slachtvarkens	8%	4%	5%	7%	9%	9%	11%	16%	15%	18%
- varkensvlees en spek	51%	45%	45%	49%	50%	58%	58%	58%	52%	54%
- vleeswaren en -conserven 1)	41%	51%	50%	44%	41%	33%	31%	26%	33%	28%

1) Dit betreft uitsluitend de in vleeswaren en vleesconserven verwerkte hoeveelheid varkensvlees.

Levende slachtvarkens, varkensvlees en spek werden vrijwel uitsluitend geëxporteerd naar andere EEG-landen, in hoofdzaak naar West-Duitsland, Frankrijk en Italië. De vleeswaren en vleesconserven werden daarentegen voor 30% naar de Verenigde Staten geëxporteerd en maar voor ongeveer de helft naar andere EEG-landen, in hoofdzaak naar Groot-Brittannië en West-Duitsland.

2.4 Ontwikkelingen in de slachtvarkenshouderij

In de periode 1966-1974 daalde het aantal geregistreerde slachtvarkensbedrijven met bijna 32.000 stuks. De slachtvarkensstapel werd in dezelfde periode bijna verdubbeld.

Hierdoor werd het gemiddelde aantal per bedrijf aanwezige slachtvarkens ca. driemaal zo groot. Het is dan ook niet verwonderlijk dat naar verhouding zowel het aantal grote slachtvarkensbedrijven als het totaal aantal op deze bedrijven aanwezige slachtvarkens na 1966 steeds is toegenomen (zie tabel 2.4).

Tabel 2.4 De ontwikkeling van de bedrijfsgroottestructuur van de slachtvarkenshouderijen in de periode 1966 tot 1974

	1966		1972 1)		1974 1)	
	bedrij- ven (x1000)	slacht- varkens 2) (x1000)	bedrij- ven (x1000)	slacht- varkens 3) (x1000)	bedrij- ven (x1000)	slacht- varkens 3) (x1000)
Totaal	68032	1990	41560	3293	36132	3542
waarvan naar grootte- klasse	%	%	%	%	%	%
- minder dan 100 slachtv.	94	68	75	30	69	23
- 100 tot 300 slachtv.	} 6 }	} 32 }	20	42	24	42
- 300 tot 500 slachtv.			4	16	5	18
- 500 en meer slachtv.			1	12	2	17

- 1) Excl. bedrijven kleiner dan 10 sbe.
 2) Incl. mestbiggen zwaarder dan 25 kg.
 3) Incl. mestbiggen zwaarder dan 20 kg.
 Bron: CBS-meitellingen.

Uit deze tabel blijkt, dat in 1974 op de grootste bedrijven (7% van alle slachtvarkenshouderijen) ruim een derde deel van de totale slachtvarkensstapel aanwezig was. De kleinste bedrijven (69% van alle bedrijven) bezaten in dat jaar nog niet een vierde deel van alle slachtvarkens.

Uit tabel 2.5 blijkt, dat het aantal bedrijven waarop het inkomen van de agrarische producent in hoge mate afhankelijk is van de varkenshouderij, in de periode 1968 tot 1973 is toegenomen.

Tabel 2.5 Verdeling van het aantal slachtvarkenshouderijen en van de slachtvarkensafzet naar specialisatiegraad 1) in 1968 en 1973

	Slachtvar- kenshouderijen		Afzet slacht- varkens	
	1968	1973	1968	1973
Totaal	60270	34447	6831000	9012600
w.v. naar specialisatiegraad	%	%	%	%
- minder dan 25% varkensh.	72	64	50	37
- 25 tot 50% varkenshouderij	19	19	30	29
- 50 tot 75% varkenshouderij	6	9	12	15
- 75% en meer varkenshouderij	3	8	8	19

- 1) De specialisatiegraad geeft de relatieve betekenis van de varkenshouderij binnen de totale bedrijfsvoering weer, gemeten in sbe. Deze sbe's zijn eenheden waarin de omvang van een agrarisch bedrijf en van de afzonderlijke produktierichtingen binnen een bedrijf worden gemeten. Een sbe komt overeen met een bepaald bedrag aan toegerekende factorkosten in een basisperiode bij een doelmatige bedrijfsvoering en onder normale omstandigheden.

In deze periode nam het aantal weinig gespecialiseerde bedrijven (minder dan 25% varkenshouderij) af en verdubbelde het aandeel van de gespecialiseerde bedrijven (75% en meer varkenshouderij). Deze laatste groep leverde in 1973 reeds bijna een vijfde deel van de totale afzet; in 1968 nog maar 8%.

In de periode 1966-1974 veranderde ook de regionale concentratie van de slachtvarkensstapel. De twee belangrijkste produktiegebieden zijn de zuidelijke en oostelijke zandgronden. (Noord-Brabant, Limburg, Overijssel en Gelderland). Zie bijlage 3.

In de periode 1966-1974 nam het aandeel van deze gebieden in de totale slachtvarkensstapel toe van 79% tot 86%. Deze toename had echter uitsluitend plaats in Noord-Brabant. Het aandeel van Overijssel, Gelderland en Limburg in de totale mestvarkensstapel bleef in deze periode vrijwel gelijk.

In het westelijke produktiegebied (Utrecht, Zuid- en Noord-Holland) nam in de periode 1966-1974 de slachtvarkensstapel relatief af. In 1974 bedroeg het aandeel van dit gebied in de totale slachtvarkensstapel nog maar 8%; in 1966 was dat nog 13%.

2.5 Overige ontwikkelingen

2.5.1 Afschaffing van art. 8 en art. 50 uit de vleeskeuringswet

Naar zich nu laat aanzien zullen spoedig de artikelen 8 en 50 uit de vleeskeuringswet worden geschrapt. Hierdoor zal het vleesvervoer over de grenzen van de keuringsgebieden heen goedkoper worden; immers er zal dan geen "nadere keuring" meer plaatsvinden. Bovendien zal het huidige keurloon worden vervangen door een systeem van uniforme heffingen, waardoor de t.g.v. de verschillen in keurloon ontstane verschillen in concurrentiepositie zullen verdwijnen.

Een en ander zal vermoedelijk een concentratie van de slachtingen in een kleiner aantal slachterijen tot gevolg hebben, ten koste van met name de kleinere openbare slachthuizen. Bovendien zal de verdere exploitatie van een aantal openbare slachthuizen moeilijker worden doordat het niet meer mogelijk zal zijn de exploitatietekorten van het slachthuis te dekken met de winst van de keuringsdienst. Naar verwachting zullen dan ook een flink aantal van de huidige 75 openbare slachthuizen worden gesloten of worden overgenomen door private slachterijen of gezamenlijk met private bedrijven worden geëxploiteerd.

2.5.2 De classificatie

Reeds voor de tweede wereldoorlog werden in Nederland slachtvarkens geclassificeerd. Vanaf 1952 gebeurde dit op alle bedrijven, die daartoe vrijwillig een contract met het PVV hadden afgesloten, waarin de slachterij zich verplichtte de slachtvarkens te laten classificeren en ze op basis van de classificatieresultaten uit te betalen. Het PVV stelde daarbij de prijsverschillen tussen de onderscheiden klassen vast.

In 1972 werd overgegaan op het EEG-classificatiesysteem. Dit systeem werkte op dezelfde wijze als het daarvoor toegepaste Nederlandse systeem.

In de jaren 1974 en 1975 kwamen een aantal bezwaren van het tot dan gehanteerde systeem naar voren. Deze bezwaren hadden vooral betrekking op:

- de verplichte uniforme uitbetaling. De waarde van het karkas is immers afhankelijk van de bestemming (vleeswaren, bacon, vers vlees)
- de fokkerijgroeperingen stelden, dat de slachtvarkenshouders die hun merkvarkens produceerden geen invloed meer hadden op het slachttype. Ze vonden het daarom niet terecht, dat de slachtvarkenshouder via de classificatie de financiële gevolgen van afwijkingen in het slachttype moest dragen.

Om aan deze bezwaren tegemoet te komen is op 1 maart 1975 een nieuw classificatie- en uitbetalingssysteem in werking getreden, waarbij alle bedrijven die per jaar meer dan 10.000 varkens slachten, verplicht worden deze te classificeren. De slachterijen kun-

nen zelf de indeling in uitbetalingsklassen en de prijsverschillen tussen deze klassen vaststellen. Wel bestaat er ook nu nog de mogelijkheid, dat de slachterij met het PVV een contract afsluit, waarbij hij zich verplicht alle varkens op basis van de classificatieresultaten uit te betalen. In deze nieuwe regeling zijn een aantal bepalingen opgenomen, die het de slachtvarkenshouders mogelijk maakt te allen tijde de classificatieresultaten op te vragen. Dit laatste punt is van groot belang voor de verbetering van de kwaliteit van de slachtvarkens.

2.5.3 De milieuwetgeving

Voor elk agrarisch bedrijf is een hinderwetvergunning vereist als:

- er mestopslag plaatsvindt
- propaan wordt gebruikt
- een electromotor van 2 pk en meer aanwezig is.

Aan het verlenen van een dergelijke vergunning kunnen voorwaarden worden verbonden die een beperking inhouden van de bedrijfsvoering. Bepaalde activiteiten kunnen zelfs worden verboden.

Ook op grond van de bestemmingsplannen kunnen beperkingen worden opgelegd. B.v. de bouw van stallen ten behoeve van de intensieve veehouderij is uitsluitend toegestaan op de daartoe aangewezen plaatsen.

Het zal duidelijk zijn, dat op deze wijze de uitbreiding van de intensieve veehouderij kan worden belemmerd of onmogelijk gemaakt. Het is nu nog niet te zeggen in welke mate deze regelingen de omvang en de structuur van o.a. de slachtvarkenshouderij zullen beïnvloeden. In dit kader dient nog te worden gewezen op de belangrijke rol die de mestbanken spelen bij de afzet van een mestoverschot in gebieden met veel intensieve veehouderij.

Bovendien moet rekening worden gehouden met kostprijsverhogingen t.g.v. de heffingen en aan te brengen voorzieningen op grond van de wet verontreiniging oppervlaktewater.

2.5.4 De slachtcapaciteit

Uit onderzoekingen van het PVV bleek, dat in 1972 de gemiddelde benutting van de aanwezige slachtcapaciteit op openbare slachthuizen 56% bedroeg en op private grootslachterijen 76%. Een deel van deze overcapaciteit is echter nodig voor het opvangen van aanbodsschommelingen.

De overcapaciteit t.o.v. de week met het grootste aantal slachtingen bedroeg in dat jaar ca. 77.000 stuks per week. Gezien de toendertijd geplande uitbreidingen zou deze overcapaciteit nog verder toenemen. De laatste twee jaar is er dan ook sprake van een zekere inkrimping van de slachtcapaciteit.

Het zal duidelijk zijn, dat deze lage bezettingsgraden de verwerkingskosten in ongunstige zin beïnvloeden en leiden tot een sterke concurrentie om de slachtvarkens, vooral tussen de groot-

slachterijen. Desondanks worden steeds meer slachtvarkens levend geëxporteerd. Dit duidt op een relatief zwakke concurrentiepositie van de Nederlandse varkensslachterijen, met name van de vleeswarenfabrieken, waarvan de rentabiliteit zeer gering is. Als redenen hiervoor kunnen genoemd worden de sterk gestegen loonkosten en de harde gulden. Deze factoren en met name de laatste hebben ook de Nederlandse concurrentiepositie op de Amerikaanse hammenmarkt verzwakt.

3. Slachtvarkenshouderijen

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen een aantal algemene bedrijfsgegevens van de slachtvarkenshouderijen aan de orde komen. Daarbij zal worden ingegaan op de regionale verspreiding van de bedrijven, op de bedrijfsgroottestructuur, op de mate van specialisatie en op de mate waarin de slachtvarkenshouders een niet-agrarisch hoofd- of nevenberoep hebben. Ten slotte zal in dit hoofdstuk ook de samenhang tussen deze bedrijfsgegevens aan de orde komen.

3.2 Regionale aspecten

Bij deze beschouwing over regionale aspecten zal voornamelijk gebruik worden gemaakt van de provincie of groepen van provincies als regio 1).

In 1973 verkochten de 34.447 slachtvarkensbedrijven ruim 9 miljoen slachtvarkens, wat gemiddeld neerkwam op 262 dieren per bedrijf. De belangrijkste produktiegebieden zijn het zuidelijke en het oostelijke produktiegebied (zie tabel 3.1). In het zuidelijke produktiegebied ligt de gemiddelde afzet per bedrijf ver boven het landelijk gemiddelde. In het oostelijke produktiegebied ligt het gemiddelde iets beneden het landelijke cijfer.

In het westelijke produktiegebied is 13% van alle slachtvarkensbedrijven gevestigd, die met elkaar 7% van alle slachtvarkens leveren. De gemiddelde afzet ligt er dan ook, met name in Zuid-Holland, ver beneden het landelijk gemiddelde.

Het noordelijke produktiegebied en het Rest-gebied zijn gemeten naar aantallen bedrijven en naar aantal afgezette slachtvarkens slechts van geringe betekenis. Opvallend is de lage gemiddelde afzet in Zeeland.

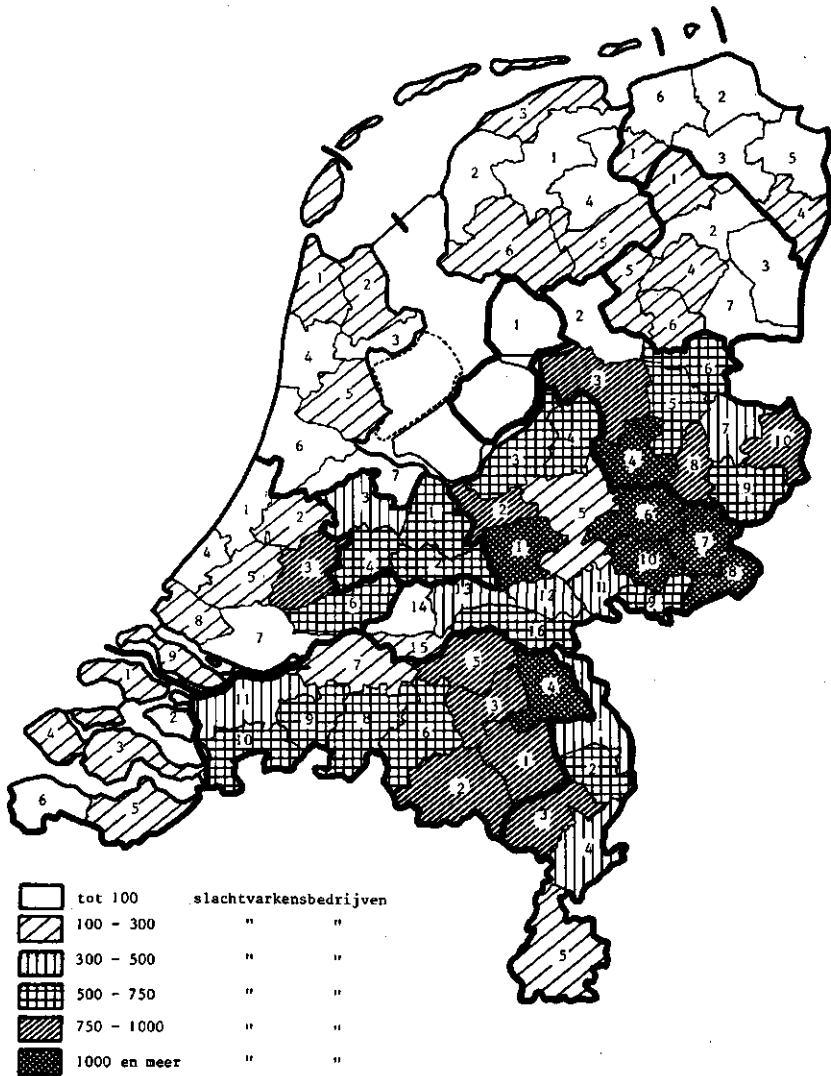
Niet alleen tussen de produktiegebieden, maar ook binnen de gebieden bestaan er verschillen in de mate van concentratie van de slachtvarkenshouderijen (zie Fig. 3.1).

In het zuidelijke produktiegebied zijn de bedrijven vooral geconcentreerd in het oostelijke deel van de provincie Noord-Brabant, te weten de oostelijke Kempen en het Peelgebied (dbh-gebied 1,2,3,4 en 5) en in het daarop aansluitende westelijke deel van de provincie Limburg (dhh-gebied 2 en 3).

---

1) De provinciale indeling behoeft slechts een enkele toelichting. De Noordoostpolder en Oostelijk Flevoland zijn gerekend tot de provincie Overijssel (dbh-gebied 1).

Fig. 3.1 Spreiding en concentratie van de slachtvarkenshouderijen in de onderscheiden provincies en dbh-gebieden

Tabel 3.1 Provinciale verdeling van slachtvarkensbedrijven en afgezette slachtvarkens

	Aantal slacht- varkens- bedrijven		Afgezette slacht- varkens (x 1.000)		Gemiddelde afzet per bedrijf	
Nederland	34.447		9.013		262	
waarvan in:	%		%			
zuidelijke produktiegebied:						
- Noord-Brabant	23		35		399	
- Limburg	<u>7</u>	30	<u>11</u>	46	<u>413</u>	402
oostelijke produktiegebied:						
- Overijssel	18		14		200	
- Gelderland	<u>31</u>	49	<u>26</u>	40	<u>221</u>	213
westelijke produktiegebied:						
- Utrecht	7		4		175	
- Zuid-Holland	<u>6</u>	13	<u>3</u>	7	<u>138</u>	157
noordelijke produktiegebied:						
- Groningen	1		2		300	
- Friesland	1		1		184	
- Drenthe	<u>3</u>	5	<u>2</u>	5	<u>254</u>	266
rest-gebied:						
- Noord-Holland	1		1		206	
- Zeeland	<u>2</u>	3	<u>1</u>	2	<u>89</u>	136

In het oostelijke produktiegebied ligt het accent op Oost-Overijssel, nl. Salland en Twente (dbh-gebied 3,4,5,6,7,9 en 10), op de Gelderse Vallei (dbh-gebied 1 en 2) en op de Achterhoek en het Oude IJsselgebied (dbh-gebied, 6,7,8,9 en 10).

Binnen het westelijke produktiegebied zijn de bedrijven in hoofdzaak geconcentreerd in het oostelijke en zuidelijke deel van Utrecht (dbh-gebied 1,2 en 4) en in het daarop aansluitende oostelijke deel van Zuid-Holland (dbh-gebied 3 en 6).

In het noordelijke produktiegebied en in het rest-gebied zijn de bedrijven vrij gelijkmatig over de verschillende dbh-gebieden verdeeld.

3.3 Landbouwbedrijfstypen

3.3.1 Grote en kleine slachtvarkenshouderijen

De indeling in grote en kleine bedrijven is gebaseerd op het aantal per jaar afgezette slachtvarkens. In tabel 3.2 is weergege-

ven hoe de bedrijven over de onderscheiden groepen zijn verdeeld en welk deel van de totale slachtvarkensafzet zij voor hun rekening nemen. Tevens is de gemiddelde afzet per bedrijf per groep aangegeven.

Tabel 3.2 Slachtvarkensbedrijven ingedeeld naar jaarafzet slachtvarkens

	Aantal slacht- varkens- bedrijven	Afgezette slacht- varkens (x 1.000)	Gemiddelde afzet per bedrijf
Totaal	34.447	9.013	262
waarvan bij bedrijven met een jaarafzet van	%	%	
- minder dan 50 slachtvarkens	19	2	21
- 50 tot 200 slachtvarkens	38	16	113
- 200 tot 600 slachtvarkens	32	39	320
- 600 tot 1200 slachtvarkens	9	28	812
- 1200 tot 2400 slachtvarkens	2	10	1.573
- 2400 en meer slachtvarkens	.	5	3.450

Opmerkelijk is, dat bijna 60% van alle slachtvarkensbedrijven minder dan 200 slachtvarkens afzet. Met elkaar leveren deze bedrijven slechts 18% van de totale afzet. Aan het andere uiterste liggen de grote tot zeer grote bedrijven. Slechts 2% van alle bedrijven zet meer dan 1.200 slachtvarkens af. Deze categorie levert 15% van de totale afzet. Ruim 40% van de bedrijven zet per jaar 200 tot 1.200 slachtvarkens af. Dit is de middengroep die ongeveer twee derdedeel van de totale afzet levert.

3.3.2 De mate van specialisatie

De slachtvarkenshouderijen kunnen op twee manieren worden ingedeeld naar hun mate van specialisatie, nl. naar de relatieve betekenis van de varkenshouderij (mesterij, fokkerij en vermeerdering) binnen de totale bedrijfsvoering, gemeten in sbe 1) (specialisatiegraad) en naar de mate van specialisatie binnen de varkenshouderij (soort varkenshouderij).

Ruim 90% van de slachtvarkensbedrijven blijkt van een gemengd karakter te zijn. Slechts 8% van de bedrijven is van een meer, gespecialiseerd karakter, d.w.z. heeft meer dan 75% varkenshouderij.

De gemiddelde afzet van deze laatste groep ligt met ongeveer 600 slachtvarkens duidelijk hoger dan die op de meer gemengde bedrijven.

1) Zie de voetnoot op blz.23

Tabel 3.3 Slachtvarkensbedrijven ingedeeld naar specialisatiegraad

	Aantal slacht- varkens- bedrijven	Afgezette slacht- varkens (x 1.000)	Gemiddelde afzet per bedrijf
Totaal	34.447	9.013	262
waarvan naar specialisatie- graad	%	%	
- minder dan 25% varkensh.	64	37	152
- 25 tot 50% varkenshouderij	19	29	395
- 50 tot 75% varkenshouderij	9	15	443
- 75% en meer varkenshouderij	8	19	595

Bij de mate van specialisatie binnen de varkenshouderij (soort varkenshouderij) valt op, dat bijna drie vierdedeel van de slachtvarkenshouderijen "zuivere slachtvarkensbedrijven" zijn (zie tabel 3.4). Op een kwart van de bedrijven wordt zowel vermeerderd als gemest en op 3% wordt gefokt, vermeerderd en gemest. Van alle slachtvarkensbedrijven behoort 22% tot de z.g. "gesloten bedrijven" 1). Een deel van de gesloten bedrijven behoort tot de z.g. "gelegenheidsmesters". Het gaat hierbij om vermeerderaars, die uitsluitend die biggen zelf mesten, die niet verkoopbaar zijn. Ca. 2% van de slachtvarkensbedrijven behoort tot deze categorie.

Tabel 3.4 Slachtvarkensbedrijven ingedeeld naar soort varkenshouderij

	Aantal slacht- varkens- bedrijven	Afgezette slacht- varkens (x 1.000)	Gemiddelde afzet per bedrijf
Totaal	34.447	9.013	262
waarvan naar soort varkens- houderij	%	%	
- zuivere mesters	72	78	285
- mester-vermeerderaars	25	20	201
w.v.: niet gesloten bedr.	5	6	288
gesloten bedr.	20	14	180
- mester-fokker-vermeerderaar	3	2	223
w.v.: niet gesloten bedr.	1	.	152
gesloten bedr.	2	2	247

1) De biggen zijn op deze slachtvarkensbedrijven uitsluitend afkomstig van de eigen vermeerdering, er worden dus geen biggen bij derden aangekocht.

3.3.3 Slachtvarkenshouders met en zonder een niet-agrarisch hoofd- of nevenberoep

De slachtvarkenshouders kunnen op grond van hun hoofd- of nevenberoep in vier groepen worden ingedeeld nl. agrarische bedrijven, bedrijven van handelaren en verwerkende ondernemingen, bijzondere bedrijven (proefbedrijven, selectiemesterijen, bedrijven van fokkerijgroeperingen en coöperatieve mesterijen) en overige bedrijven. Tot de overige bedrijven zijn gerekend de slachtvarkensbedrijven van industriearbeiders, bouwvakkers e.d.

Tabel 3.5 Slachtvarkenshouders ingedeeld naar hoofd- of nevenberoep

	Aantal slacht- varkens- bedrijven	Afgezette slacht- varkens (x 1.000)	Gemiddelde afzet per bedrijf
Totaal	34.447	9.013	262
waarvan naar hoofd- of neven- beroep			
- agrarische bedrijven	82	85	268
- bedrijven van handel en industrie	3	3	365
- bijzondere bedrijven	.	1	825
- overige bedrijven	15	11	192

Ruim 80% van alle slachtvarkensbedrijven zijn agrarische bedrijven, 15% zijn overige bedrijven, 3% zijn bedrijven van handel en industrie en er zijn slechts enkele bijzondere bedrijven. De groep overige bedrijven zet gemiddeld maar 190 slachtvarkens af, dit is dus duidelijk minder dan de andere groepen. Met name de bijzondere bedrijven verkopen gemiddeld veel slachtvarkens.

3.4 De samenhang tussen de bedrijfskenmerken

Gezien de verschillen in gemiddelde afzet tussen het zuidelijke en het oostelijke produktiegebied (zie blz. 29) is het niet verwonderlijk dat in het zuidelijke gebied naar verhouding veel grote bedrijven voorkomen. In dit gebied is dan ook ruim 75% van alle bedrijven met een jaarafzet van 1.200 of meer slachtvarkens gevestigd (zie bijlage 4). In het oostelijke gebied ligt het accent daarentegen op de bedrijven met een jaaromzet van 50 tot 600 slachtvarkens. Ca. 80% van alle in dit gebied gevestigde slachtvarkensbedrijven behoort tot deze groep.

Ook tussen omzet en specialisatiegraad bestaat een zekere samenhang (zie tabel 3.6).

Tabel 3.6 Slachtvarkensbedrijven ingedeeld naar specialisatiegraad en jaarafzet slachtvarkens

	Totaal	bedrijven naar ..... % varkenshouderij			
		minder dan 25%	25 tot 50%	50 tot 75%	75% en meer
Aantal slachtvarkensbedrijven	34.447	21.885	6.576	3.039	2.946
waarvan naar jaarafzet slachtvarkens	%	%	%	%	%
- minder dan 50	19	27	5	3	4
- 50 tot 200	38	45	30	32	17
- 200 tot 600	32	27	42	40	44
- 600 tot 1.200	9	2	21	18	25
- 1.200 tot 2.400	2	.	2	6	7
- 2.400 of meer	.	.	.	1	3

Uit bovenstaande tabel blijkt duidelijk, dat naarmate de bedrijven meer op de varkenshouderij zijn gespecialiseerd, het aantal grote en zeer grote bedrijven relatief toeneemt en het aantal kleine bedrijven naar verhouding kleiner wordt. Van de slachtvarkensbedrijven met een jaarafzet van 1.200 tot 2.400 slachtvarkens heeft bijna 70% een specialisatiegraad van 50% en meer; van de slachtvarkensbedrijven met een jaarafzet van 2.400 en meer slachtvarkens zelfs 86%.

Voor wat de mate van specialisatie binnen de varkenshouderij betreft, kan worden opgemerkt, dat de "zuivere slachtvarkensbedrijven" gemiddeld meer slachtvarkens afzetten dan de andere soorten varkenshouders. Een relatief groot deel van deze "zuivere slachtvarkensbedrijven" heeft dan ook een jaarafzet van 200 tot 1.200 slachtvarkens (zie bijlage 5). Verder kan worden opgemerkt, dat alle z.g. "gelegenheidsmesters" per jaar minder dan 50 slachtvarkens verkopen.

In de groep bijzondere bedrijven komen vrijwel geen slachtvarkenshouderijen voor die minder dan 200 slachtvarkens per jaar afzetten (zie bijlage 6). Ruim twee derdedeel van de overige bedrijven verkoopt daarentegen minder dan 200 slachtvarkens per jaar. Relatief weinig bedrijven van handel en industrie zetten 200 tot 600 slachtvarkens af.

Zoals uit tabel 3.7 blijkt komen in het noordelijke en in het zuidelijke produktiegebied naar verhouding veel slachtvarkenshouderijen voor met een specialisatiegraad van 75% en meer. In het oostelijke produktiegebied ligt het accent op de bedrijven die voor 25 tot 50% gespecialiseerd zijn op de varkenshouderij. In het westelijke gebied hebben relatief veel slachtvarkensbedrijven een specialisatiegraad van minder dan 25%.

Tabel 3.7 Regionale verdeling van de slachtvarkenshouderijen naar specialisatiegraad

	Totaal	bedrijven ingedeeld naar perc. .... varkenshouderij			
		minder dan 25%	25 tot 50%	50 tot 75%	75% en meer
Aantal slachtvarkens- bedrijven	34.447	21.885	6.576	3.039	2.946
waarvan naar productie- gebied	%	%	%	%	%
- Zuid	30	25	33	42	45
- Oost	49	49	60	47	34
- West	13	16	4	7	10
- Noord	5	5	2	4	10
- Rest	3	5	1	.	1

Verder kan worden opgemerkt, dat relatief veel z.g. "gesloten bedrijven" voor 25% en meer op de varkenshouderij zijn gespecialiseerd (zie bijlage 5).

Ten slotte nog het volgende: de zuiver agrarische bedrijven zijn naar verhouding weinig gespecialiseerd (zie bijlage 6). Dit in tegenstelling tot de bijzondere bedrijven, waarvan bijna 90% een specialisatiegraad van 75% en meer heeft. Ook naar verhouding veel overige bedrijven zijn voor 75% en meer gespecialiseerd op de varkenshouderij.

De slachtvarkensbedrijven met een niet-agrarisch hoofd- of nevenberoep komen relatief veel voor in de productiegebieden Noord en Oost. In deze twee gebieden is nl. 70% van deze bedrijven gevestigd. In Noord komen naar verhouding veel slachtvarkenshouderijen voor van handel en industrie en in Oost relatief veel bijzondere en overige bedrijven (zie bijlage 6).

Samenvattend kan vermeld worden, dat:

- de bedrijven met een jaarafzet van 1.200 en meer slachtvarkens naar verhouding veel voorkomen in het zuidelijke productiegebied, onder de gespecialiseerde bedrijven, bij de bedrijven van handel en industrie en bij de bijzondere bedrijven.
- relatief veel slachtvarkenshouderijen met een specialisatiegraad van 75% en meer gevestigd zijn in het zuidelijke productiegebied, per jaar 200 en meer slachtvarkens afzetten, z.g. "gesloten bedrijven" zijn en eigendom zijn van slachtvarkenshouders met een niet-agrarisch hoofd- of nevenberoep.
- een naar verhouding groot deel van de "gesloten bedrijven" per jaar minder dan 200 slachtvarkens afzet, gevestigd is in het oostelijke productiegebied, eigendom is van zuiver agrarische varkenshouders en een specialisatiegraad heeft van 25% en meer.

- relatief veel varkenshouders met een niet-agrarisch hoofd- of nevenberoep gevestigd zijn in het oostelijke produktiegebied, per jaar 50 tot 200 slachtvarkens afzetten, een specialisatiegraad hebben van 50% en meer en "zuivere mesters" zijn.

4. Het afzetpatroon van slachtvarkens

4.1 Inleiding

Als afnemers van de slachtvarkenshouders zijn beschouwd de eerste personen en bedrijven die de slachtvarkens voor eigen rekening en risico kopen. Ingeval van loonmesten zijn als zodanig de eigenaars van de dieren opgenomen. Niet nagegaan is dus, wat de uiteindelijke bestemming van de verkochte slachtvarkens was. Dit betekende o.a. dat aan de hand van de resultaten niet kon worden nagegaan, hoeveel slachtvarkens in 1973 levend zijn geëxporteerd.

Bij de indeling van de afnemers naar functies zijn de volgende groepen onderscheiden:

- buitenlandse afnemers
- veemarkten
- vleeswarenfabrikanten, incl. coöperatieve veeafzetverenigingen
- vleesgroothandelaren, incl. slagingsinkoopcombinaties
- slaggers
- veevoerleveranciers (mengvoerfabrikanten, molenaars en veevoerhandelaren)
- veehandelaren.

Een groep "onbekende afnemers" voorziet in die gevallen, dat de geëxporteerde niet aangaf welke functie de afnemer had.

De hierboven vermelde volgorde diende tevens als indelingscriterium voor de afnemers, die tot meer dan een groep konden worden gerekend. Zo zijn b.v. die verwerkende bedrijven, die zowel een vleeswarenfabriek als een vleesgrossierderij bezaten, gerekend tot de vleeswarenfabrikanten.

In een aantal gevallen liep de afzet via een tussenpersoon, d.w.z. via iemand die niet voor eigen rekening en risico slachtvarkens kocht. Een belangrijk aspect van het afzetpatroon is de functie die de bij de afzet betrokken personen en bedrijven vervullen. De volgende categorieën van personen en bedrijven traden als tussenpersoon op:

- vertegenwoordigers, d.w.z. personen in loondienst van de afnemers
- commissionairs
- veevoerleveranciers
- coöperatieve veeafzetverenigingen
- vleeswarenfabrikanten
- varkensstamboeken, incl. selectiemesterijen.

4.2 Een globaal beeld

In 1973 verkochten 34.447 varkenshouders slachtvarkens. Met elkaar zetten deze varkenshouders in dat jaar ruim 9 miljoen slachtvarkens 1) af, wat neerkwam op gemiddeld 262 varkens per bedrijf.

Tabel 4.1 Het verkooppatroon van slachtvarkens af-boerderij

	Aantal slacht- varkens- bedrijven x)	Afgezette slacht- varkens (x 1.000)	Gemiddelde afzet per bedrijf
Totaal	34.447	9.013	262
waarvan verkocht aan:	%	%	
- vleeswarenfabrikanten	46	55	314
- vleesgroothandelaren	27	23	220
- slagers	4	1	100
- veevoerleveranciers	9	9	286
- varkenshandelaren	20	11	137
- overige afnemers xx)	3	1	105

x) Doordat een aantal slachtvarkenshouders aan meer dan een afnemer levert, komt de somming van de percentages betrokken bedrijven boven 100% uit.

xx) Veemarkten, buitenlandse en onbekende afnemers.

Zoals uit tabel 4.1 blijkt, wordt bijna 80% van de totale afzet verkocht aan verwerkende bedrijven, in hoofdzaak aan vleeswarenfabrikanten (55%). Aan varkenshandelaren wordt 11% verkocht, aan veevoerleveranciers 9% en aan overige afnemers 1%. De afzet aan veevoerleveranciers heeft vrijwel uitsluitend plaats in het kader van met hen afgesloten loonmestcontracten.

Gemiddeld verkopen de slachtvarkenshouders naar verhouding weinig slachtvarkens aan slagers, varkenshandelaren en overige afnemers. Immers alleen de kleinere bedrijven verkopen relatief veel slachtvarkens aan deze categorieën (zie blz.42), terwijl de grotere bedrijven veelal slechts een klein deel van hun totale afzet verkopen aan slagers, varkenshandelaren en overige afnemers (bijkanalen).

De afnemers kopen niet zelf alle dieren bij varkenshouders. Bijna 70% van de slachtvarkens wordt via tussenpersonen gekocht,

1) Excl. de voor eigen consumptie bestemde varkens en de slachtvarkens verkocht aan consumenten.

Tabel 4.2 De afnemers en hun tussenpersonen

	Totaal	direct aan afnemers	via tussenpersonen			
			vertegen- woordigers	commis- sionairs	veevoerle- veranciers	
Totale afzet (x 1.000)	9.013	32%	30%	37%	1%	
Betrokken slachtvarkensbedrijven	34.447	38%	23%	42%	1%	
gemiddelde afzet per bedrijf	262	220	339	234	344	
slachtvarkens verkocht aan	100%	100%	100%	100%	100%	
- vleeswarenfabrikanten	55	13	100	55	80	
- vleesgroothandelaren	23	24	.	40	20	
- slagers	1	4	-	1	-	
- veevoerleveranciers	9	28	-	-	-	
- varkenshandelaren	11	31	-	2	-	
- overige afnemers	1	.	-	2	-	

nl. 30% via vertegenwoordigers, 37% via commissionairs en 1% via veevoerleveranciers. De varkenshandel is rekening houdend met het voorgaande betrokken bij bijna de helft van de totale slachtvarkenafzet af-boerderij, nl. voor 11% als afnemer en voor 37% als commissionair.

Het onderste deel van tabel 4.2 laat zien, dat met name vleeswarenfabrikanten relatief veel slachtvarkens via tussenpersonen kopen. Deze afnemerscategorie koopt dan ook ruim 90% van haar totale aankoop bij slachtvarkenshouders via tussenpersonen. Ook de categorie "overige afnemers" koopt naar verhouding veel slachtvarkens via tussenpersonen, terwijl de veevoerleveranciers uitsluitend zelf bij slachtvarkenshouders kopen. Hierbij kan nog worden opgemerkt, dat de vleeswarenfabrikanten naar verhouding veel slachtvarkens kopen via vertegenwoordigers 1) en dat de vleesgroothandelaren vnl. kopen via commissionairs.

Ten slotte dient nog vermeld te worden, dat de gemiddelde afzet per bedrijf bij verkopen via tussenpersonen hoger is, dan wanneer direct aan afnemers wordt afgezet. Dit is een gevolg van het feit, dat met name vleeswarenfabrikanten en vleesgroothandelaren via tussenpersonen kopen (zie ook tabel 4.1).

4.3 Regionale verschillen

In het belangrijkste produktiegebied (Zuid) worden naar verhouding zeer veel slachtvarkens aan vleeswarenfabrikanten verkocht. Dit is niet verwonderlijk, immers juist hier zijn een aantal belangrijke slachterijen van de vier grootste vleeswarenfabrikanten (Unilever, Homburg, Coveco en NCB) gevestigd. Gezien het afzetpatroon, is het niet verwonderlijk, dat in Zuid bijna 80% van de slachtvarkens via tussenpersonen wordt afgezet.

In Oost, het op een na belangrijkste produktiegebied, worden relatief veel slachtvarkens verkocht aan vleesgroothandelaren en naar verhouding weinig aan vleeswarenfabrikanten. In dit gebied zijn dan ook een aantal belangrijke vleesgroothandelaren (exporteurs) gevestigd, zoals Jansen in Wesepe, Luto in Groenlo, Drostimex in Tubbergen en Vos in Lichtenvoorde.

Ook in het westelijke produktiegebied wordt een naar verhouding groot deel van de totale afzet verkocht aan vleesgroothandelaren. In dit gebied zijn dan ook veel binnenlandse vleesgroothandelaren gevestigd. Opmerkelijk is, dat in West slechts 39% van de slachtvarkens via tussenpersonen wordt afgezet.

Voor wat de twee overige produktiegebieden betreft, kan worden opgemerkt dat: in Noord relatief veel slachtvarkens worden verkocht aan veevoerleveranciers (zie blz. 53) en in het Restgebied aan slagers. Met name in Zeeland komen dan ook nog veel zelfslachtende slagers voor. (Zie ook tabel 4.3).

---

1) N.B. De tot de vleeswarenfabrikanten gerekende coöperatieve veeafzetverenigingen kopen vrijwel uitsluitend via vertegenwoordigers.

Tabel 4.3 Regionale verschillen in afzetpatroon

	Nederland		Noord	Oost	West	Zuid	Rest
Totale afzet (x 1.000)	9.013		413	3.641	692	4.120	147
waarvan aan	%		%	%	%	%	%
- vleeswarenfabrikanten	55		33	48	15	72	26
- vleesgroothandelaren	23		24	28	40	15	28
- slagers	1		2		1	2	9
- veevoerleveranciers	9		25	13	10	4	-
- varkenshandelaren	11		16	10	27	7	22
- overige afnemers	1		-	1	7	-	15

4.4 Verschillen in afzetpatroon naar landbouwbedrijfstypen

4.4.1 Verschillen in afzetpatroon bij grote en kleine slachtvarkenshouderijen

Naarmate de bedrijven per jaar meer slachtvarkens afzetten, verkopen ze een groter deel van hun totale afzet aan vleeswarenfabrikanten. Dit verklaart de hoge gemiddelde afzet per bedrijf aan deze afnemerscategorie. De afzet aan vleesgroothandelaren wordt relatief minder belangrijk naarmate per jaar meer slachtvarkens worden verkocht. Uit tabel 4.4 blijkt ook, dat met name de kleinere bedrijven naar verhouding veel slachtvarkens aan slagers en varkenshandelaren verkopen.

In vrijwel alle grootteklassen wordt ca. twee derdedeel verkocht via tussenpersonen. Wel neemt, onder invloed van de verschillen in afzetpatroon, de afzet via vertegenwoordigers toe en die via commissaires af naarmate per jaar meer slachtvarkens worden verkocht.

4.4.2 Verschillen in afzetpatroon naar mate van specialisatie

De mate van specialisatie op de varkenshouderij blijkt betrekkelijk weinig invloed te hebben op het afzetpatroon (zie tabel 4.5). De meeste verschillen blijken nl. samen te hangen met de verschillen naar regio en naar grootteklasse. B.v. de bedrijven met minder dan 25% varkenshouderij verkopen relatief veel slachtvarkens aan vleesgroothandelaren en aan varkenshandelaren. Deze bedrijven komen naar verhouding veel voor in de gebieden West en Rest, waar de afzet aan vleesgroothandelaren en varkenshandelaren belangrijk is (zie tabel 4.3). Dat de slachtvarkensbedrijven met 75% en meer varkenshouderij naar verhouding nogal wat slachtvarkens verkopen aan vleeswarenfabrikanten hangt samen met het feit dat deze bedrijven relatief veel voorkomen in regio Zuid en dat naar verhouding veel gespecialiseerde bedrijven een jaarafzet hebben van 200 en meer slachtvarkens.

Opmerkelijk is wel, dat de bedrijven met meer dan 50% varkenshouderij naar verhouding veel dieren afzetten aan veevoerleveranciers. Vermoedelijk is hier een verband met de mate waarin op deze bedrijven contractproductie voorkomt (zie blz. 54). Deze slachtvarkensbedrijven zetten relatief weinig slachtvarkens af via tussenpersonen.

Ook naar de mate van specialisatie binnen de varkenshouderij zijn de verschillen in afzetpatroon vrij gering. Wel verkopen de z.g. "gesloten bedrijven" naar verhouding veel slachtvarkens aan vleeswarenfabrikanten. Deze groep slachtvarkenshouders verkoopt dan ook relatief veel slachtvarkens via tussenpersonen.

Tabel 4.4 Verschillen in afzetpatroon bij groepen slachtvarkensbedrijven ingedeeld naar jaarafzet slachtvarkens

	Totaal	bedrijven met jaarafzet van .... slachtvarkens											
		minder dan 50		50 tot 200		200 tot 600		600 tot 1200		1200 tot 2400		2400 en meer	
		%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
Totale afzet (x 1.000)	9.013	135	1.487	3.551	2.506	874	460						
waarvan aan:	%	%	%	%	%	%	%						
- vleeswarenfabrikanten	55	33	42	54	61	65	70						
- vleesgroothandelaren	23	31	26	23	19	20	18						
- slaggers	1	4	2	1	3	1	.						
- veevoerleveranciers	9	-	12	11	8	6	2						
- varkenshandelaren	11	31	16	10	8	8	9						
- overige afnemers	1	1	2	1	1	.	.						

Tabel 4.5 Verschillen in afzetpatroon bij slachtvarkenshouderijen ingedeeld naar specialisatie-
graad

	Slachtvarkenshouderijen ingedeeld naar						
	Totaal	..... % varkenshouderij				50 tot 75%	75% en meer
		minder dan 25%	25 tot 50%	50 tot 75%	%		
Totale afzet (x 1.000)	9.013	3.321	2.595	1.345		1.752	
waarvan aan:	%	%	%	%	%	%	
- vleeswarenfabrikanten	55	52	57	55	55	58	
- vleesgroothandelaren	23	26	20	22	22	20	
- slagers	1	1	3	.	.	1	
- veevoerleveranciers	9	6	10	12	12	12	
- varkenshandelaren	11	14	9	10	10	8	
- overige afnemers	1	1	1	1	1	1	

4.4.3 Verschillen in afzetpatroon naar hoofd- of nevenberoep

De "zuiver agrarische slachtvarkenshouders" verkopen relatief meer slachtvarkens aan vleeswarenfabrikanten en relatief minder aan veevoerleveranciers dan de slachtvarkenshouders met een niet-agrarisch hoofd- of nevenberoep. Vooral de groep overige bedrijven verkoopt naar verhouding veel slachtvarkens aan veevoerleveranciers (zie ook blz. 53).

Gezien de verschillen in afzetpatroon is het niet verwonderlijk, dat de "zuiver agrarische bedrijven" naar verhouding, veel slachtvarkens afzetten via tussenpersonen.

5. De relaties tussen slachtvarkenshouders en hun afnemers

5.1 Inleiding

De relaties tussen de slachtvarkenshouders enerzijds en hun afnemers anderzijds vormen een belangrijk aspect van de afzetstructuur. Het gaat hierbij met name om het al dan niet duurzame karakter van deze relaties, om op deze wijze een indruk te krijgen van de stabiliteit van het afzetpatroon. Belangrijk hiervoor zijn het aantal, de duur en de aard van de relaties. Het aantal relaties geeft een indruk van de stabiliteit van het afzetpatroon op korte termijn (1 jaar) en de duur en de aard van de relaties geeft een indruk van de stabiliteit op langere termijn. Hierbij dient te worden opgemerkt, dat deze stabiliteit een gevolg is van de geringe mobiliteit bij de varkenshouders en bij de afnemers.

Het aantal relaties is bepaald met behulp van het aantal ingevulde transacties, waarbij een transactie is gekoppeld aan de afnemer en de tussenpersoon. Zo is in gevallen waarin alle slachtvarkens via dezelfde tussenpersoon aan dezelfde afnemer zijn verkocht sprake van één transactie. Worden de dieren via dezelfde tussenpersoon verkocht aan twee verschillende afnemers, dan is er sprake van twee transacties. In een aantal gevallen was niet bekend om hoeveel transacties het ging. In zo'n geval is het aantal transacties "onbepaald".

Bij elke transactie is tijdens de enquête gevraagd, naar de termijn gedurende welke men al onafgebroken zaken deed met de genoemde afnemer. Als onafgebroken relaties zijn beschouwd al die gevallen, waarin elk jaar minstens één transactie met de genoemde afnemer plaatshad. Naar de duur van de relatie is de volgende indeling gemaakt:

- korter dan 1 jaar
- 1 tot 5 jaar
- 5 jaar en langer.

De aard van de relaties kan zijn:

- loonmesterij 1)
- contractueel verplicht
- statutair verplicht
- vrij.

Deze volgorde diende tevens als indelingscriterium voor die relaties die tot meer dan één categorie konden worden gerekend. Zo zijn alle transacties waarbij zowel van een contractuele als

---

1) Bij loonmesten blijft de opdrachtgever eigenaar van de mesten dieren.

van een statutaire verplichting sprake was, gerekend tot de contractueel verplichte leveringen. T.a.v. de statutair verplichte leveringen kan nog worden opgemerkt, dat het hierbij uitsluitend om de leveringsplicht van de leden van coöperatieve veeafzetverenigingen ging, en dan nog uitsluitend die gevallen waarin op het niet leveren sancties stonden.

5.2 Het aantal relaties

De meeste slachtvarkenshouders zetten hun totale jaarproductie aan slachtvarkens af aan één afnemer (zie tabel 5.1). Hierbij is 86% van de dieren betrokken. Ongeveer 10% van de slachtvarkenshouders verkoopt de slachtvarkens aan twee afnemers, 2% aan drie, 1% aan meer dan drie afnemers en in slechts een gering aantal gevallen is het aantal afnemers "onbepaald".

Tabel 5.1 Het aantal afnemers van slachtvarkens bij slachtvarkenshouders

	Aantal slacht- varkens bedrijven	Afgezette slacht- varkens (x 1.000)	Gemiddelde afzet per bedrijf
Totaal	34.447	9.013	262
waarvan naar aantal afnemers	%	%	
- een	87	86	259
- twee	10	9	256
- drie	2	3	401
- vier en meer	1	1	240
- onbepaald	.	1	461

Uit het aantal relaties blijkt, dat het afzetpatroon op korte termijn vrij stabiel is. Dit spreekt des te meer als wordt bedacht, dat de verkopen veelal gespreid over het gehele jaar plaatshebben.

Slachtvarkenshouders die aan varkenshandelaren, slaggers en overige afnemers (bijkanalen) verkopen, hebben in het algemeen meer afnemers dan de slachtvarkenshouders die aan vleeswarenfabrikanten, vleesgroothandelaren en veevoerleveranciers verkopen (zie bijlage 7). Met name de slachtvarkenshouders, die slachtvarkens afzetten aan veevoerleveranciers, verkopen vrijwel alle slachtvarkens aan één afnemer (zie ook blz. 51 en blz.55).

Op grond van de hierboven en van de bij het afzetpatroon vermelde gegevens, is het niet verwonderlijk, dat in het zuidelijke produktiegebied - waar relatief veel slachtvarkens aan vleeswarenfabrikanten worden verkocht - ruim 90% van de slachtvarkenshouders hun totale jaarproductie aan slachtvarkens afzet aan één afnemer

en dat in Noord en West relatief veel slachtvarkenshouders twee of meer afnemers voor hun slachtvarkens hebben.

Het aantal afnemers naar landbouwbedrijfstypen vertoont slechts geringe verschillen (zie bijlage 7). Zo is er een zekere samenhang tussen de specialisatiegraad en het aantal afnemers in die zin, dat relatief veel slachtvarkensbedrijven met 25 tot 75% varkenshouderij meer dan één afnemer voor hun slachtvarkens hebben. Evenzo is er een zeker verband tussen het aantal afnemers en het hoofd- of nevenberoep. Met name de groepen bijzondere en overige bedrijven zetten hun slachtvarkens voornamelijk af aan één afnemer.

Ten einde na te gaan in hoeverre de slachtvarkenshouders meteen dan wel na een zekere periode een vaste afnemer kiezen is het verschil bepaald in aantal afnemers naar de duur van de mestering. Hieruit blijkt dat pas begonnen slachtvarkenshouders en slachtvarkenshouders die tussen de 10 en 20 jaar slachtvarkens produceren naar verhouding veel slachtvarkens aan één afnemer verkopen. Tevens is gebleken dat na het eerste jaar een periode volgt waarin op grotere schaal meerdere afzetkanalen worden benut. Na ca. 10 jaar wordt het afzetpatroon weer stabiel, terwijl na ca. 20 jaar een zekere slijtage in de relaties optreedt (zie ook blz. 49 en bijlage 7).

5.3 De duur van de relaties

Tabel 5.2 De duur van de relaties tussen slachtvarkenshouders en hun afnemers

	Aantal slacht- varkens- bedrijven 1)	Afgezette slacht- varkens (x 1.000)	Gemiddelde afzet per bedrijf
Totaal	34.447	9.013	262
waarvan naar duur van de relatie	%	%	
- korter dan 1 jaar	10	6	150
- 1 tot 5 jaar	42	44	281
- 5 jaar en langer	53	50	246

1) Doordat een aantal bedrijven meer dan één afnemer heeft, komt de somming van de percentages betrokken slachtvarkensbedrijven boven 100% uit.

Tabel 5.3 De duur van de relaties naar afnemerscategoriën

		vees- waren- fabri- kanten	vlees- groot- handela- ren	slagers	veevoerle- veranciers	varkens- hande- laren	overige afnemers
Totaal							
Totale afzet (x 1.000)	9.013	4.966	2.046	126	820	955	99
waarvan naar duur van de relatie	%	%	%	%	%	%	%
- korter dan 1 jaar	6	3	9	17	9	7	2
- 1 tot 5 jaar	44	39	45	30	71	51	60
- 5 jaar en langer	50	58	46	53	20	42	38

Uit tabel 5.2 blijkt, dat meer dan de helft van de slachtvarkenshouders reeds 5 jaar en langer slachtvarkens afzet aan dezelfde afnemer, voor ruim 40% varieert de relatie van 1 tot 5 jaar en slechts 10% verkoopt aan afnemers, waarmee nog geen jaar een relatie bestaat.

Gemiddeld per bedrijf worden aan afnemers, waarmee nog geen jaar een relatie bestaat, slechts weinig slachtvarkens verkocht. Dit is waarschijnlijk een gevolg van het feit, dat het hier in hoofdzaak gaat om incidentele afnemers (bijkanalen), waaraan slechts een deel van de totale afzet wordt verkocht of om nieuwe bedrijven, die hun volledige capaciteit in 1973 nog niet konden benutten.

Voor een juiste beoordeling van de duur van de relaties tussen slachtvarkenshouders en hun afnemers is van belang hoelang op het bedrijf slachtvarkens worden geproduceerd.

In 1973 bestond bijna 80% van alle slachtvarkensbedrijven als zodanig reeds 5 jaar en langer. Deze bedrijven namen eveneens bijna 80% van de totale afzet voor hun rekening. De relaties van deze varkenshouders met hun afnemers bestonden voor bijna driekwart eveneens 5 jaar en langer, voor 37% 1 tot 5 jaar en voor 7% korter dan 1 jaar. Vergeleken met het totaalbeeld komen op deze bedrijven meer relaties van 5 jaar en langer voor (zie bijlage 8).

Opmerkelijk is dat op de bedrijven waarvan het bedrijfshoofd 10 tot 20 jaar slachtvarkens produceert, relatief zeer veel relaties van 5 jaar en langer voorkomen. Dit bevestigt, de reeds eerder getrokken conclusie dat na ca. 10 jaar een vast afzetpatroon is ontstaan (zie blz.47). Dat de langst bestaande bedrijven niet het meest duurzame afzetpatroon vertonen, komt omdat de relaties aan twee kanten slijten, nl. van de zijde van de mesters en van de zijde van de afnemers, o.a. door fusies en bedrijfs-sluitingen.

Uit het oogpunt van het onderscheid in hoofd- en bijkanalen is het verschil in de duur van de relaties naar afnemerscategorieën van belang (zie tabel 5.3).

Uit deze tabel blijkt, dat met vleeswarenfabrikanten relatief veel langdurige relaties bestaan. Dat dit niet eveneens zo is bij de andere hoofdkanalen (vleesgroothandelaren en veevoerleveranciers) is wel te verklaren. Immers de vleesgroothandelaren zijn pas de laatste jaren een groter deel van hun totale aankoop rechtstreeks bij slachtvarkenshouders gaan kopen (zie blz.74), terwijl het bij veevoerleveranciers in hoofdzaak gaat om leveringen op basis van loonmestcontracten. Deze loonmestcontracten komen voornamelijk voor bij pas begonnen slachtvarkenshouders om de aanloopproblemen te boven te komen (zie blz. 51). Met slaggers, varkenshandelaren en overige afnemers (bijkanalen) bestaan nogal wat relaties van 1 tot 5 jaar of van korter dan 1 jaar.

Gezien het bovenstaande, is het niet verwonderlijk, dat in het zuidelijke produktiegebied - waar relatief veel slachtvarkens aan vleeswarenfabrikanten worden verkocht - naar verhouding veel

relaties van 5 jaar en langer voorkomen. In de overige productiegebieden overwegen de relaties die 1 tot 5 jaar bestaan. In het Rest-gebied, waar relatief veel slachtvarkens aan slagers worden verkocht, komen naar verhouding veel relaties voor die korter dan 1 jaar bestaan (zie bijlage 8).

De duur van de relaties naar landbouwbedrijfstype vertoont slechts geringe verschillen (zie bijlage 8). Opmerkelijk is, dat zowel de qua jaarafzet kleinste als grootste slachtvarkensbedrijven naar verhouding veel slachtvarkens afzetten aan afnemers, waarmee de relatie korter dan 1 jaar bestaat.

De bedrijven, die voor 25 tot 75% op de varkenshouderij zijn gespecialiseerd, verkopen naar verhouding weinig slachtvarkens aan afnemers, waarmee de relatie korter dan 1 jaar bestaat. Dit is opmerkelijk, omdat juist bij deze groep bedrijven relatief veel afnemers voorkomen (zie blz.47). Aan de ene kant kennen deze bedrijven dus een zekere mate van flexibiliteit in hun afzetpatroon en aan de andere kant een zekere mate van stabiliteit. Vermoedelijk hebben een aantal van deze varkensmesters dan ook twee of meer vaste afnemers.

Voor wat de verschillen in relatieduur naar soort varkenshouderij betreft, kan worden opgemerkt dat deze gering zijn. Een uitzondering hierop vormen de z.g. "gelegenheidsmesters" 1), die uiteraard in hoofdzaak verkopen aan afnemers, waarmee de relatie korter dan 1 jaar bestaat.

Ook bij de slachtvarkenshouders met een niet-agrarisch hoofd- of nevenberoep komen relatief veel relaties voor, die korter dan 5 jaar bestaan.

5.4 De aard van de relaties

5.4.1 Een globaal beeld

Tabel 5.4 De aard van de relaties tussen varkensmesters en hun afnemers

	Aantal slacht- varkens- bedrijven x)	Afgezette slacht- varkens (x 1.000)	Gemiddelde afzet per bedrijf
Totaal	34.447	9.013	262
w.v.naar aard van de relatie	%	%	
- loonmesterij	10	11	284
- contractueel verplicht	17	31	485
- statutair verplicht xx)	6	9	402
- vrij	68	49	188

x) Doordat op een aantal bedrijven zowel een contractueel verplichte als een vrije levering voorkomt, komt de somming van de percentages betrokken slachtvarkensbedrijven boven 100% uit.

xx) Zie blz. 46 en 47.

1) Zie blz. 31.

Hoewel slechts op 27% van alle slachtvarkensbedrijven de afzet contractueel (incl. loonmesterij) is vastgelegd, leveren deze bedrijven 42% van de totale afzet. Op contract worden gemiddeld per bedrijf dan ook veel meer slachtvarkens afgezet dan bij vrije leveringen.

Op grond van een statutaire verplichting wordt 9% van alle slachtvarkens afgezet. De hoge gemiddelde afzet per bedrijf bij statutair verplichte leveringen kan verklaard worden uit het feit, dat in het zuidelijke produktiegebied - waar deze statutaire leveringen voorkomen - naar verhouding veel grote slachtvarkensbedrijven gevestigd zijn.

Van bijna de helft van alle slachtvarkens is de afzet vrij. Hierbij is bijna 70% van alle slachtvarkensbedrijven betrokken.

De voor de hand liggende veronderstelling, dat op pas begonen slachtvarkensbedrijven meer contractuele relaties zullen voorkomen, dan op slachtvarkensbedrijven die reeds langer bestaan, blijkt niet door de feiten te worden bevestigd. De bedrijven die 3 tot 10 jaar bestaan blijken relatief het meest op contract (incl. loonmesterij) te produceren (zie bijlage 9).

Loonmestcontracten komen echter wel relatief veel voor op bedrijven die 1 tot 10 jaar bestaan. Deze situatie bevestigt min of meer de veronderstelling, dat loonmesterij dient om aanloopproblemen te boven te komen (zie blz.49).

5.4.2 De aard van de relaties naar afnemerscategorieën

Tabel 5.5 De aard van de relaties naar afnemerscategorieën

	Totaal	Loonmes- terij	Contra- ctueel verpl.	Statu- tair verpl.	Vrij
Totale afzet (x 1.000)	9.013	991	2.794	811	4.416
waarvan verkocht aan	%	%	%	%	%
- vleeswarenfabrikanten	55	6	90	100	35
- vleesgroothandelaren	23	2	7	-	41
- slaggers	1	-	-	-	3
- veevoerleveranciers	9	83	1	-	.
- varkenshandelaren	11	9	2	-	18
- overige afnemers	1	-	-	-	3

Van de contractueel verplichte leveringen (excl. loonmesterij) gaat 90% naar vleeswarenfabrikanten en 7% naar vleesgroothandelaren. Loonmestcontracten worden voornamelijk afgesloten met veevoerleveranciers (83%). Per definitie hebben statutair verplichte leveringen uitsluitend plaats aan vleeswarenfabrikanten; immers de coöperatieve veeafzetverenigingen zijn door ons getypeerd als vleeswarenfabrikanten.

Tabel 5.6 De aard van de relaties in de regio's

	Nederland	Noord	Oost	West	Zuid	Rest
Totale afzet (x 1.000)	9.013	413	3.641	692	4.120	147
waarvan naar de aard van de relaties	%	%	%	%	%	%
- loonmesterij	11	24	14	21	5	-
- contractueel verplicht	31	28	21	12	45	21
- statutair verplicht	9	-	1	-	18	-
- vrij	49	48	64	67	32	79

Tabel 5.7 De aard van de relaties naar jaarafzet slachtvarkensbedrijven

	Totaal	w.v. op bedrijven met een jaarafzet van .... slachtvarkens					
		minder dan	50 tot 200	200 tot 600	600 tot 1200 tot 2400 en meer		
Totale afzet (x 1.000)	9.013	135	1.487	3.551	2.506	874	460
waarvan naar aard van de relatie	%	%	%	%	%	%	%
- loonmesterij	11	-	12	14	10	7	2
- contractueel verplicht	31	-	13	26	42	44	63
- statutair verplicht	9	3	4	8	12	15	8
- vrij	49	97	71	52	36	34	27

Wat de afzet aan vleeswarenfabrikanten en vleesgroothandelaars - de twee belangrijkste afnemerscategorieën - betreft, kan worden opgemerkt, dat ruim twee derde van de afzet aan vleeswarenfabrikanten en slechts 11% van de afzet aan vleesgroothandelaars vooraf op een of andere wijze is vastgelegd (waarbij is inbegrepen de statutaire verplichte leveringen).

De afzet aan veevoerleveranciers is vrijwel volledig vooraf vastgelegd en die aan varkenshandelaren voor 17%.

5.4.3 Regionale verschillen in de aard van de relaties

In regio Zuid - waar relatief veel slachtvarkens aan vleeswarenfabrikanten worden verkocht - is in vergelijking met andere regio's een hoog percentage (68%) van de afzet vooraf vastgelegd: 50% is contractueel gebonden (incl. 5% loonmesterij) en 18% wordt statutair verplicht geleverd.

In de regio's Oost, West en Rest zijn de vrije verkopen van groot belang, nl. resp. 64%, 67% en 79% van de afzet in die gebieden.

Loonmesterij speelt met name een niet onbelangrijke rol in de regio's Noord, Oost en West. In deze gebieden worden dan ook naar verhouding veel slachtvarkens aan veevoerleveranciers geleverd.

5.4.4 De aard van de relaties naar landbouwbedrijfstypen

Het aandeel van de vooraf vastgelegde afzet (incl. statutair verplichte leveringen) is groter naarmate de jaarafzet groter is (zie tabel 5.7), naarmate de bedrijven meer op de varkenshouderij zijn gespecialiseerd (zie tabel 5.8) en naarmate de bedrijven binnen de varkenshouderij meer zijn gespecialiseerd op de slachtvarkensproductie.

Loonmesterij komt relatief veel voor op bedrijven met een jaarafzet van 50 tot 1.200 slachtvarkens en op bedrijven die voor 50% en meer op de varkenshouderij zijn gespecialiseerd. Hierbij kan nog worden opgemerkt, dat bijna 30% van de loonmestdieren wordt geproduceerd door slachtvarkenshouders met een niet-agrarisch hoofd- of nevenberoep (zie bijlage 9).

Statutair verplichte leveringen komen gezien de bedrijfsstructuur in regio Zuid naar verhouding veel voor op bedrijven met een jaarafzet van 600 tot 2.400 slachtvarkens, op bedrijven die voor 75% en meer op de varkenshouderij zijn gespecialiseerd en op "zuiver agrarische bedrijven".

5.5 De samenhang tussen aantal, duur en aard van de relaties

Een naar verhouding groot deel van de relaties die korter dan 1 jaar bestaan, komt voor op slachtvarkensbedrijven met meer-

Tabel 5.8 De aard van de relaties naar specialisatiegraad

	Totaal	bedr. ingedeeld naar perc. .... varkenshouderij		
		bedr. minder dan 25%	25 tot 50%	50 tot 75% en meer
Totale afzet (x 1.000)	9.013	3.321	2.595	1.345
waarvan naar aard van de relatie	%	%	%	%
- loommesterij	11	7	11	15
- contractueel verplicht	31	24	32	37
- statutair verplicht	9	8	9	8
- vrij	49	61	48	40
				1.752

dere afnemers (zie bijlage 8). Dit is niet verwonderlijk aangezien juist op deze bedrijven nogal wat slachtvarkens via bijkanalen worden afgezet (zie blz. 46 en blz.49).

Voor wat het verband tussen het aantal en de aard van de relaties betreft, kan worden opgemerkt, dat op de bedrijven die de afzet van de slachtvarkens vooraf op de een of andere wijze hebben vastgelegd, naar verhouding minder meervoudige relaties voorkomen, dan op de bedrijven die vrij afzetten (zie bijlage 9). Ook dit is niet verwonderlijk; immers gedurende de looptijd van de aangegane overeenkomst is men verplicht te leveren aan een bepaalde afnemer.

De duur van de relaties ingeval van contractueel verplichte afleveringen wijkt nauwelijks af van die bij vrije verkopen (zie tabel 5.9). Dit is opmerkelijk omdat men immers geneigd is te veronderstellen dat contracten tot langduriger relaties leiden.

Tabel 5.9 De duur en de aard van de relaties

	Totaal Loonmesterij		Contractueel verplicht	Statutair verplicht	Vrij
Totale afzet (x 1.000)	9.013	991	2.794	811	4.416
w.v.naar duur van de relatie	%	%	%	%	%
- korter dan 1 jaar	6	7	5	1	7
- 1 tot 5 jaar	44	69	44	22	43
- 5 jaar en langer	50	24	51	77	50

Bij loonmesterij komen naar verhouding veel relaties voor die 1 tot 5 jaar bestaan. Ook dit duidt erop, dat loonmesterij vooral wordt benut ter overbrugging van moeilijke perioden (b.v. de aanloopperiode).

Daar het lidmaatschap van een coöperatieve veeafzetvereniging een meer permanent karakter heeft dan handelscontacten komen bij de statutair verplichte leveringen relatief veel relaties voor die 5 jaar en langer bestaan.

6. Wijze van prijsbepaling, toeslagen en reducties

6.1 Wijze van prijsbepaling

6.1.1 Inleiding

Met uitzondering van de slachtvarkens die worden afgeleverd op basis van loonmestcontracten, is voor alle dieren nagegaan tegen welke prijs ze worden uitbetaald. Daarbij is onderscheid gemaakt naar uitbetaling tegen een prijs:

- per dier (in de roes)
- per kg levend gewicht
- per kg geslacht gewicht, met classificatie
- per kg geslacht gewicht, zonder classificatie.

De twee eerstgenoemde vormen van prijsbepaling komen in feite neer op een schattingswijze benadering door de marktpartijen van het geslacht gewicht en de kwaliteit. Bij de laatstgenoemde vormen is het geslacht gewicht, al dan niet met het classificatieresultaat bepalend voor de uiteindelijke prijs.

Ter toelichting op het bovenstaande zij nog vermeld, dat de afzet is omgeven met een aantal zekerheden. T.a.v. de gewichtsbepaling geldt de PVV Verordening "Slachting en weging slachtvarkens 1968". Deze verordening, die geldt voor alle be- en verwerkers van vlees uitgezonderd de slagers die niet op een openbaar slachthuis slachten, is erop gericht een uniforme wijze van vaststelling van het geslacht gewicht te bewerkstelligen.

In de in 1973 van toepassing zijnde classificatieregeling van het PVV waren de normen voor de indeling van de slachtvarkens in kwaliteitsklassen vastgelegd (zie ook blz.24).

De controle op de naleving van deze regelingen is in handen van onafhankelijke ambtelijke instanties (Het Produktschap voor Vee en Vlees en het Voedselvoorzienings In- en Verkoopbureau).

6.1.2 Een globaal beeld

De prijsbepaling van slachtvarkens vindt in hoofdzaak plaats op grond van een objectieve bepaling van het geslacht gewicht en de kwaliteit (bijna 70%). Slechts in geringe mate speelt de subjectieve bepaling van het geslacht gewicht en/of de kwaliteit een rol in de prijsbepaling.

De geringe gemiddelde afzet per bedrijf voor de per dier, per kg levend gewicht en per kg geslacht gewicht zonder classificatie verkochte slachtvarkens wijst erop dat het hierbij gaat om de afzet via bijkanalen of om verkopen door kleine slachtvarkensbedrijven (zie ook tabel 6.2 en blz.59).

Tabel 6.1 De wijze van prijsbepaling

	Aantal slacht- varkens- bedrijven 1)	Afgezette slacht- varkens (x 1.000)	Gemiddelde afzet per bedrijf
Totaal	34.447	9.013	262
waarvan tegen een prijs	%	%	
- per dier	4	1	72
- per kg levend gewicht	9	6	174
- per kg geslacht gewicht, met classificatie	63	69 2)	289
- per kg geslacht gewicht, zonder classificatie	21	13	160
- loonmesterij	10	11	284

- 1) Doordat een aantal slachtvarkensbedrijven tegen verschillende prijsvormen slachtvarkens afzet, komt men bij de sommering van de percentages betrokken bedrijven boven 100% uit.
- 2) Aangezien het hier gaat om de uitbetaling aan varkenshouders, geeft dit cijfer niet het totaalaantal geclassificeerde slachtvarkens weer.

6.1.3 De wijze van prijsbepaling naar afnemerscategorieën

Uit tabel 6.2 blijkt, dat de vleeswarenfabrikanten vrijwel alle slachtvarkens, die ze bij varkenshouders kopen, afnemen tegen een prijs per kg geslacht gewicht met classificatie. Dit in tegenstelling tot de vleesgroothandelaren en de slagers die relatief veel slachtvarkens kopen tegen een prijs per kg geslacht gewicht zonder classificatie.

De veevoerleveranciers krijgen hun slachtvarkens in hoofdzaak van loonmesterijen. De varkenshandelaren en de overige afnemers kopen relatief zeer weinig slachtvarkens tegen een prijs per kg geslacht gewicht met classificatie.

Opgemerkt kan worden dat de twee belangrijkste afnemerscategorieën (vleeswarenfabrikanten en vleesgroothandelaren) 97% van alle door de varkenshouders tegen een prijs per kg geslacht gewicht met classificatie verkochte slachtvarkens afnemen. De varkenshandelaren nemen bijna twee derdedeel van de per kg levend gewicht verkochte slachtvarkens af. De tegen een prijs per dier afgezette slachtvarkens worden in hoofdzaak verkocht aan vleesgroothandelaren (41%) en overige afnemers (37%) en de per kg geslacht gewicht zonder classificatie afgezette slachtvarkens voornamelijk aan vleesgroothandelaren (47%) en varkenshandelaren (29%).

Tabel 6.2 Wijze van prijsbepaling naar afnemerscategorieën

	Totaal	vlees- waren- fabri- kanten	vlees- groot- handela- ren	vlees- slagers	veevoerle- veranciers	varkens- hande- laren	overige afnemers
Totale afzet (x 1.000)	9.013	4.966	2.046	126	820	955	99
waarvan tegen een prijs	%	%	%	%	%	%	%
- per dier	1	-	2	2	-	2	32
- per kg levend gewicht	6	-	9	3	.	36	18
- per kg gesl. gew. met clas- sificatie	69	97	61	17	.	19	1
- per kg gesl. gew. zonder classificatie	13	2	27	78	2	34	49
- loonmesterij	11	1	1	-	98	9	-

6.1.4 Regionale verschillen in wijze van prijsbepaling

In regio Zuid - waar relatief veel slachtvarkens worden verkocht aan vleeswarenfabrikanten - worden naar verhouding veel slachtvarkens afgezet tegen een prijs per kg geslacht gewicht met classificatie (zie tabel 6.3).

In regio West verkopen de slachtvarkenshouders relatief veel slachtvarkens per kg geslacht gewicht zonder classificatie. Het beeld in regio Oost verschil nauwelijks van het totaalbeeld. In de twee kleinste produktiegebieden (Noord en Rest) worden naar verhouding veel slachtvarkens verkocht tegen een prijs per dier en/of per kg levend gewicht.

6.1.5 De wijze van prijsbepaling naar de aard van de relaties

De slachtvarkens, waarvan de afzet via een contractuele of statutaire leveringsplicht vooraf is vastgelegd worden vrijwel uitsluitend verkocht tegen een prijs per kg geslacht gewicht met classificatie (zie bijlage 10). Dit is niet verwonderlijk, immers de overgrote meerderheid van de op deze wijze vastgelegde afzet wordt geleverd aan vleeswarenfabrikanten (zie blz. 51). Van de vrij afgezette slachtvarkens wordt een relatief groot deel (37%) niet verkocht tegen een prijs per kg geslacht gewicht met classificatie.

6.1.6 De wijze van prijsbepaling naar landbouwbedrijfstypen

De verschillen in wijze van prijsbepaling naar landbouwbedrijfstypen hangen nauw samen met de verschillen in afzetpatroon (zie ook bijlage 10). Zo worden naarmate de afzet groter is meer slachtvarkens verkocht aan vleeswarenfabrikanten (zie blz. 42). Dit heeft tot gevolg, dat naarmate de afzet groter is, een groter deel van de slachtvarkens wordt verkocht tegen een prijs per kg geslacht gewicht met classificatie.

Voor wat de verschillen in wijze van prijsbepaling naar mate van specialisatie betreft, kan het volgende worden opgemerkt. De weinig gespecialiseerde bedrijven (minder dan 25% varkenshouderij), die relatief veel slachtvarkens verkopen aan vleeshandelaren en varkenshandelaren, zetten naar verhouding veel slachtvarkens af tegen een prijs per dier of per kg levend gewicht. Verder kan worden vermeld, dat de z.g. "gesloten bedrijven", die relatief veel slachtvarkens aan vleeswarenfabrikanten verkopen, een groter deel van hun afzet verkopen tegen een prijs per kg geslacht gewicht met classificatie dan de andere groepen varkenshouderijen.

Ook de "zuiver agrarische bedrijven" verkopen een relatief groot deel van hun afzet tegen een prijs per kg geslacht gewicht met classificatie. Deze groep bedrijven verkoopt immers relatief veel slachtvarkens aan vleeswarenfabrikanten (zie blz. 44).

Tabel 6.3 Regionale verschillen in wijze van prijsbepaling

	Totaal	Noord	Oost	West	Zuid	Rest
Totale afzet (x 1.000)	9.013	413	3.641	692	4.120	147
waarvan tegen een prijs:	%	%	%	%	%	%
- per dier	1	1	1	2	-	16
- per kg levend gewicht	6	36	5	7	2	31
- per kg geslacht gewicht, met class.	69	36	69	32	82	37
- per kg geslacht gewicht, zonder class.	13	3	11	38	11	16
- loonmesterij	11	24	14	21	5	-

6.2 Toeslagen en reducties

6.2.1 Inleiding

Met uitzondering van de slachtvarkens die worden afgeleverd op basis van loonmestcontracten is voor alle slachtvarkens nagegaan, welke toeslagen en reducties van de afnemers werden ontvangen. Daarbij zijn de volgende toeslagen en reducties onderscheiden:

- kwantumtoeslagen direct bij aflevering 1)
- kwantumtoeslagen over alle gedurende een bepaalde periode (meestal 1 jaar) geleverde slachtvarkens
- kwantumtoeslagen over alle op basis van een meerjarig contract geleverde slachtvarkens 2)
- vrachtreducties, d.w.z. de slachtvarkenshouder kreeg een reductie op de transportkosten. De grootte van de reductie was afhankelijk van het aantal tegelijk afgeleverde slachtvarkens
- nabetalingen uit de winst van de coöperatie (incl. tegoed-schrijvingen op ledenkapitaal)

Deze toeslagen en reducties zijn naast de prijs een belangrijk concurrentiemiddel. Vooral de grotere afnemers geven toeslagen en reducties. Doordat iedere afnemer een eigen systeem hanteert, wordt het voor de varkenshouders moeilijk de uitbetalingsprijzen onderling te vergelijken. Dit te meer daar cumulatie van toeslagen en reducties zeer wel mogelijk is.

Zo liepen in 1973 de door de verschillende afnemers gegeven jaarkwantumtoeslagen uiteen van f 3,40 tot f 5,20 per dier als per jaar 2.500 slachtvarkens werden afgezet. Werden per jaar maar 250 slachtvarkens afgezet, dan lagen de jaarkwantumtoeslagen tussen f 0,60 en f 2,85 per dier.

Gemiddeld bedroeg in 1973 de jaarkwantumtoeslag bij een afzet van 250 slachtvarkens f 1,45 per dier en bij een afzet van 2.500 slachtvarkens f 4,20 per dier. Dit betekent, dat in dat jaar de jaarkwantumtoeslag resp. 0,4% en 1,4% van de bij deze bedrijfsomvang behorende kostprijs uitmaakte.

De omvang van de gecumuleerde toeslagen en kortingen kon in 1973, afhankelijk van het aantal per jaar afgezette slachtvarkens, uiteenlopen van ca. f 1,- tot f 6,- per dier.

-
- 1) De door een aantal vleesgroothandelaren gegeven toeslagen per kg geslacht gewicht zijn hierbij niet opgenomen. Deze zijn beschouwd als prijsafspraken.
  - 2) Deze toeslag is ook ingevuld, als hij was toegezegd al was het contract nog niet afgelopen.

6.2.2 Een globaal beeld

Tabel 6.4 Toeslagen en reducties

	Aantal slacht- varkens- bedrijven 1)	Afgezette slacht- varkens 1) (x 1.000)	Gemiddelde afzet per bedrijf
Totaal	34.447	9.013	262
waarvan:	%	%	
- geen toeslag of reductie	60	41	176
- kwantumtoeslag bij aflevering	9	9	283
- kwantumtoeslag na periode	29	47	428
- kwantumtoeslag na de contractperiode	3	6	571
- vrachtreductie	9	14	387
- nabetaling	8	13	461

- 1) Doordat een aantal slachtvarkenshouders meer dan een toeslag of korting ontvangt, komt de sommering van de percentages betrokken bedrijven en van de afgezette slachtvarkens boven 100% uit.

De belangrijkste toeslag is die naar kwantum. Voor bijna de helft van alle afgezette slachtvarkens ontvangen de varkenshouders een kwantumtoeslag na periode, voor 9% een kwantumtoeslag bij aflevering en voor 6% een kwantumtoeslag na de contractperiode. Nabetalingen worden uitsluitend en vrachtreducties voor het overgrote deel gegeven door coöperatieve veeafzetverenigingen (Coveco en NCB).

Voor ruim 40% van de slachtvarkens wordt geen toeslag of reductie ontvangen (o.a. de 11% loonmestdieren). Hierbij is 60% van alle slachtvarkensbedrijven betrokken. De gemiddelde afzet per bedrijf is dan ook het kleinst bij de verkopen waarbij geen toeslag of reductie wordt ontvangen. Dit is echter niet verwonderlijk, aangezien de meeste toeslagen en reducties verband houden met het aantal afgezette slachtvarkens.

Bij kwantumtoeslagen is de gemiddelde afzet per bedrijf groter, naarmate de toeslag betrekking heeft op een langere periode. Dit is opmerkelijk daar de gegevens uitsluitend betrekking hebben op de afzet in 1973.

Voor 41% van de afgezette slachtvarkens wordt geen enkele toeslag of reductie ontvangen, voor 28% één soort en voor 31% twee. Meer dan twee toeslagen of reducties komt vrijwel niet voor. De

Tabel 6.5 Toeslagen en reducties naar afnemerscategorieën

	Totaal	vees- waren- fabri- kanten	vlees- groot- hande- laren	slagers	veevoerle- veranciers	varkens- hande- laren	overige afnemers
Totale afzet (x 1.000)	9.013	4.966	2.046	126	820	955	99
waarvan naar toeslag of reductie	%	%	%	%	%	%	%
- geen toeslag of reductie	41	10	62	88	100	93	100
- kwantumtoeslag bij aflevering	9	6	26	11	-	4	-
- kwantumtoeslag na periode	47	81	9	1	-	1	-
- kwantumtoeslag na de con- tractperiode	6	12	-	-	-	-	-
- vrachtreductie	14	23	4	-	-	2	-
- nabetaaling	13	21	-	-	-	-	-

slachtvarkenshouders die een kwantumtoeslag bij aflevering ontvangen, krijgen meestal uitsluitend deze toeslag. Ingeval twee toeslagen of reducties worden ontvangen, wordt altijd een kwantumtoeslag na periode ontvangen en daarnaast een nabetaling, een vrachtreductie of een kwantumtoeslag na de contractperiode.

6.2.3 Toeslagen en reducties naar afnemerscategorieën

Uit tabel 6.5 blijkt, dat voor een relatief groot deel van de aan vleeswarenfabrikanten verkochte slachtvarkens een toeslag of reductie wordt ontvangen en voor de aan vleesgroothandelaren, slagers en varkenshandelaren verkochte slachtvarkens relatief weinig. Voor de aan veevoerleveranciers (vnl. loonmesterij) en voor de aan overige afnemers verkochte slachtvarkens ontvangen de varkenshouders geen enkele toeslag of reductie.

De belangrijkste van vleeswarenfabrikanten ontvangen toeslag of reductie is de kwantumtoeslag na periode (81%). De belangrijkste van vleesgroothandelaren, slagers en varkenshandelaren ontvangen toeslag of reductie is de kwantumtoeslag bij aflevering.

Voor de aan vleeswarenfabrikanten verkochte slachtvarkens wordt in veel gevallen (56%) meer dan één toeslag of reductie ontvangen. Van de andere afnemerscategorieën wordt vrijwel uitsluitend één toeslag of reductie ontvangen.

6.2.4 Regionale verschillen in toeslagen en reducties

In het zuidelijke produktiegebied, waar relatief veel slachtvarkens worden verkocht aan vleeswarenfabrikanten, ontvangen de varkenshouders voor een naar verhouding groot deel van hun totale afzet een toeslag of reductie; in relatief veel gevallen krijgen ze zelfs meerdere toeslagen of reducties. In dit gebied wordt voor meer dan een kwart van de afgezette slachtvarkens een nabetaling ontvangen (zie tabel 6.6).

In het oostelijke produktiegebied worden naar verhouding veel kwantumtoeslagen bij aflevering ontvangen. In dit gebied verkopen de varkenshouders immers relatief veel slachtvarkens aan exporteerende vleesgroothandelaren. Opvallend is dat in het westelijke gebied, waar relatief veel slachtvarkens aan binnenlandse groothandelaren worden verkocht, in het geheel geen kwantumtoeslag bij aflevering wordt gekregen.

6.2.5 Toeslagen en reducties naar de aard van de relaties

Bij de contractueel en bij de statutair verplichte leveringen ontvangen de slachtvarkenshouders vrijwel altijd een toeslag of reductie (zie bijlage 11). Voor 57% van de vrij geleverde slachtvarkens wordt geen toeslag gekregen.

Aangezien de vleeswarenfabrikanten de belangrijkste afnemers zijn van de contractueel afgeleverde slachtvarkens, is het niet verwonderlijk dat de belangrijkste toeslag bij contractueel verplichte afleveringen de kwantumtoeslag na periode is. Voor rela-

Tabel 6.6 Regionale verschillen in toeslagen en reducties

	Nederland		Noord		Oost		West		Zuid		Rest	
Totale afzet (x 1.000)	9.013		413		3.641		692		4.120		147	
waarvan naar toeslag of reductie	%		%		%		%		%		%	
- geen toeslag of reductie	41		66		49		87		22		73	
- kwantumtoeslag bij aflevering	9		3		17		-		5		1	
- kwantumtoeslag na periode	47		32		29		13		69		25	
- kwantum toeslag na de contractperiode	6		2		-		-		14		-	
- vrachtreductie	14		25		20		1		9		9	
- nabetalingen	13		-		1		-		28		1	

Tabel 6.7 Toeslagen en reducties naar jaarafzet slachtvarkensbedrijven

	Totaal	bedrijven met jaarafzet van .... slachtvarkens							
		minder dan 50		200 tot 600		600 tot 1200		2.506 tot 460	
		50	200	200	600	1200	2400	en meer	
Totale afzet (x 1.000)	9.013	135	1.487	3.551	2.506	874	460		
w.v. naar toeslag of reductie	%	%	%	%	%	%	%	%	
- geen toeslag of reductie	41	83	62	42	31	26	24		
- kwantumtoeslag bij aflevering	9	4	8	12	7	9	10		
- kwantumtoeslag na periode	47	10	22	45	59	65	67		
- kwantumtoeslag na de contract-periode	6	-	1	4	10	14	14		
- vrachtreductie	14	-	8	16	14	16	20		
- nabetaling	13	3	5	11	19	21	18		

tief veel vrij verkochte slachtvarkens ontvangen de varkenshouders een kwantumtoeslag bij aflevering. Immers deze dieren worden in hoofdzaak verkocht aan vleesgroothandelaren en varkenshandelaren. Bij deze vrije verkopen ontvangen de slachtvarkenshouders dan ook vrijwel uitsluitend één toeslag of reductie. Voor 60% van de contractueel verplichte afleveringen worden twee toeslagen en reducties ontvangen en bij statutair verplichte afleveringen vrijwel altijd twee, nl. een nabetaling en een kwantumtoeslag na periode.

6.2.6 Toeslagen en reducties naar landbouwbedrijfstypen

De verschillen in ontvangen toeslagen en reducties per grootteklasse hangen nauw samen met de verschillen in afzetpatroon en met het feit, dat de meeste toeslagen en reducties afhangen van het aantal geleverde dieren.

Uit tabel 6.7 blijkt, dat naarmate de jaarafzet groter is, voor een groter deel van de afzet een korting of reductie wordt ontvangen, vnl. een kwantumtoeslag na periode en dat voor een groter deel van de afgezette slachtvarkens meerdere soorten toeslagen en reducties worden gekregen. Dit laatste is niet verwonderlijk, immers naarmate de jaarafzet groter is, wordt een groter deel van die afzet verkocht aan vleeswarenfabrikanten.

Voor wat de verschillen in toeslagen en reducties naar specialisatiegraad betreft, kan het volgende worden opgemerkt: De weinig gespecialiseerde slachtvarkensbedrijven (minder dan 25% varkenshouderij) krijgen voor relatief veel slachtvarkens geen enkele toeslag en reductie: gemiddeld per bedrijf zet deze groep bedrijven dan ook weinig slachtvarkens af (zie blz.31). Naarmate de slachtvarkensbedrijven meer op de varkenshouderij zijn gespecialiseerd ontvangen ze voor een groter deel van hun totale afzet een kwantumtoeslag na periode en ontvangen ze voor een groter deel meerdere soorten toeslagen en reducties (zie bijlage 11). De verschillen in toeslagen en reducties naar de mate van specialisatie binnen de varkenshouderij, dus naar soort varkenshouderij, zijn vrij klein.

Ook de verschillen in toeslagen en reducties naar hoofd- en nevenberoep zijn vrij klein. Wel ontvangen de "zuiver agrarische slachtvarkenshouders" voor een iets groter deel van hun afzet een toeslag of reductie dan degenen met een niet-agrarisch hoofd- of nevenberoep (zie ook bijlage 11).

7. De afzetstructuur van slachtzeugen en -beren

7.1 Afnemers en tussenpersonen

7.1.1 Het afzetpatroon

In 1973 verkochten 28.170 varkenshouders slachtzeugen en -beren. Met elkaar zetten deze varkenshouders in dat jaar ruim 220.000 slachtzeugen en -beren af, wat neerkwam op gemiddeld 8 dieren per bedrijf.

Tabel 7.1 Het verkooppatroon van slachtzeugen en -beren af-boerderij

	Aantal varkenshouders 1)	Afgezette slachtzeugen en -beren (x 1.000)	Gemiddelde afzet per bedrijf
Totaal	28.170	222	8
waarvan verkocht aan	%	%	
- veemarkten	21	15	6
- vleeswarenfabrikanten	28	34	10
- vleesgroothandelaren	7	6	7
- slagers	4	3	6
- varkenshandelaren	43	39	7
- overige afnemers 2)	2	3	9

- 1) Doordat een aantal varkenshouders aan meer dan een afnemer levert, komt de som van de percentages boven 100% uit.
- 2) Veevoerleveranciers, fokkerijgroeperingen, buitenlandse en onbekende afnemers.

In vergelijking met de afzet van slachtvarkens worden naar verhouding veel slachtzeugen en -beren verkocht aan varkenshandelaren (39%) en op veemarkten (15%) en relatief weinig aan verwerkende ondernemingen (vleeswarenfabrikanten, vleesgroothandelaren en slagers). Dit is niet verwonderlijk, immers door de kleine eenheden per bedrijf is de in hoofdzaak door varkenshandelaren verrichte verzamelende functie van meer belang.

De afnemers kopen niet zelf alle dieren bij varkenshouders. Bijna de helft van alle slachtzeugen en -beren wordt via tussenpersonen gekocht, nl. 25% via vertegenwoordigers en 24% via com-

missionairs. De varkenshandel is rekening houdend met het voorafgaande betrokken bij de afzet van 63% van alle slachtzeugen en -beren, nl. voor 39% als afnemer en voor 24% als commissieair. Met name de vleeswarenfabrikanten kopen relatief veel slachtzeugen en -beren via tussenpersonen, nl. ca. 90% van hun totale aankoop bij varkenshouders. De vleesgroothandelaren kopen bijna 60% via tussenpersonen. Ook de afzet op veemarkten gebeurt in hoofdzaak via tussenpersonen (79%).

Ten slotte dient nog vermeld te worden, dat de vleeswarenfabrikanten in hoofdzaak kopen via vertegenwoordigers en dat bij de afzet aan vleesgroothandelaren en op veemarkten in hoofdzaak commissieairs zijn betrokken.

7.1.2 Regionale verschillen in afzetpatroon

Bijna de helft van alle verkochte slachtzeugen en -beren is afkomstig uit het zuidelijke produktiegebied en ruim een derde uit het oostelijke gebied.

Tussen deze twee gebieden bestaan, evenals bij slachtvarkens, grote verschillen in afzetpatroon. In het zuidelijke gebied worden naar verhouding veel slachtzeugen en -beren verkocht aan vleeswarenfabrikanten (42%) en varkenshandelaren (46%) en weinig aan vleesgroothandelaren (4%) en op veemarkten (5%). In dit gebied worden dan ook relatief veel dieren via vertegenwoordigers afgezet. In regio Oost worden daarentegen relatief veel slachtzeugen en -beren afgezet aan vleesgroothandelaren (8%) en op veemarkten (23%). Een naar verhouding groot deel van de afzet loopt daar dan ook via commissieairs.

Tussen deze twee gebieden bestaan ook grote verschillen in de gemiddelde afzet per bedrijf, nl. in Zuid gemiddeld 11 slachtzeugen en -beren en in Oost maar 6. Dit verklaart waarom de gemiddelde afzet per bedrijf aan vleeswarenfabrikanten zo hoog is (zie tabel 7.1).

In het westelijk produktiegebied, waar 7% van de verkochte slachtzeugen en -beren vandaan komt wordt bijna de helft (47%) afgezet op veemarkten. Ruim de helft van de totale afzet loopt hier dan ook via commissieairs.

In regio Noord en in het Rest-gebied wordt ruim de helft van alle slachtzeugen en -beren verkocht aan varkenshandelaren.

7.2 De relaties tussen de varkenshouders en hun afnemers van slachtzeugen en -beren

7.2.1. Het aantal relaties

De overgrote meerderheid van de varkenshouders verkoopt de slachtzeugen en -beren aan één afnemer (zie tabel 7.2). De varkenshouders die aan meerdere afnemers verkopen zetten gemiddeld per bedrijf meer slachtzeugen en -beren af dan de varkenshouders die alle dieren aan één afnemer verkopen.

Tabel 7.2 Het aantal afnemers van slachtzeugen en -beren bij varkenshouders

	Aantal var- kenshoude- rijen	Afgezette slachtzeugen en -beren (x 1.000)	Gemiddelde afzet per bedrijf
Totaal	28.170	222	8
waarvan naar aantal afnemers	%	%	
- een	89	82	7
- twee	6	10	12
- drie en meer	2	2	12
- onbepaald	3	6	14

Een naar verhouding groot deel van de varkenshouders, die slachtzeugen en -beren aan varkenshandelaren, aan slaggers of op veemarkten verkopen, heeft meerdere afnemers. Aan deze afnemers-categorieën wordt dus in relatief veel gevallen maar een deel van de totale afzet verkocht. Dit verklaart de geringe gemiddelde afzet per bedrijf aan deze afnemerscategorieën (zie tabel 7.1).

7.2.2 De duur van de relaties

Tabel 7.3 De duur van de relaties tussen de varkenshouders en hun afnemers van slachtzeugen en -beren

	Aantal var- kenshoude- rijen 1)	Afgezette slachtzeugen en -beren (x 1.000)	Gemiddelde afzet per bedrijf
Totaal	28.170	222	8
waarvan naar duur van de relatie	%	%	
- korter dan 1 jaar	16	11	6
- 1 tot 5 jaar	37	42	9
- 5 jaar en langer	50	47	7

- 1) Doordat een aantal varkenshouders meer dan één afnemer heeft, komt de somming van de percentages betrokken varkenshouderijen boven 100% uit.

De helft van alle varkenshouders heeft een relatie met een afnemer die 5 jaar en langer bestaat, 37% heeft een relatie die 1 tot 5 jaar bestaat en 16% een van korter dan 1 jaar.

Per afnemerscategorie bestaan er verschillen in de duur van de relatie. Zo bestaan de relaties met vleeswarenfabrikanten in het algemeen langer dan die met de overige afnemerscategorieën. In regio Zuid komen dan ook naar verhouding veel relaties voor, die 5 jaar en langer bestaan. Met varkenshandelaren en met slaggers bestaan relatief veel relaties korter dan 1 jaar. Deze korte relaties komen dan ook naar verhouding veel voor in regio Noord en in het Rest-gebied.

7.2.3 De aard van de relaties

Tabel 7.4 De aard van de relaties tussen de varkenshouders en hun afnemers van slachtzeugen en -beren

	Aantal var- kenshoude- rijen 1)	Afgezette slachtzeugen en -beren (x 1.000)	Gemiddelde afzet per bedrijf
Totaal	28.170	222	8
waarvan naar aard van de relatie	%	%	
- loonfokkerij	.	.	23
- contractueel verplicht	2	7	23
- statutair verplicht 2)	7	9	13
- vrij	92	84	7

- 1) Doordat op een aantal bedrijven zowel een contractueel verplichte als een vrije relatie voorkomt, komt de somming van de percentages betrokken varkenshouderijen boven 100% uit.
- 2) Zie blz. 45 en 46.

Uit tabel 7.4 blijkt, dat de meeste slachtzeugen en -beren vrij worden afgezet. Afleveringen op basis van loonfokcontracten komen vrijwel niet voor.

Opmerkelijk is dat de gemiddelde afzet per bedrijf bij contractueel verplichte leveringen (incl. loonfokkerij) bijna driemaal zo hoog is als het totaal gemiddelde. Deze contractueel verplichte leveringen komen blijkbaar in hoofdzaak voor op de grote bedrijven.

Per afnemerscategorie zijn er verschillen in de aard van de relaties. De vleesgroothandelaren, de varkenshandelaren, de vee-markten en de slaggers kopen uitsluitend vrij aan. Statutair en contractueel verplichte leveringen komen uitsluitend voor bij vlees-warenfabrikanten, terwijl afleveringen op basis van loonfokcontracten uitsluitend plaatshebben aan de tot de overige afnemers gerekende veevoerleveranciers. Gezien de regionale verschillen in

afzetpatroon zal het duidelijk zijn, dat statutair verplichte leveringen uitsluitend en contractueel verplichte leveringen in hoofdzaak voorkomen in het zuidelijke produktiegebied. In de regio's West en Zuid worden naar verhouding veel slachtzeugen en -beren afgeleverd op basis van loonfokcontracten.

7.2.4 De samenhang tussen aantal, duur en aard van de relaties

Zoals verwacht mag worden komt een naar verhouding groot deel van de relaties die korter dan 1 jaar bestaan, voor op varkenshouderijen met meerdere afnemers voor hun slachtzeugen en -beren.

De bedrijven die de afzet van de slachtzeugen en -beren vooraf op een of andere wijze hebben vastgelegd, hebben naar verhouding minder afnemers voor hun dieren, dan de varkenshouderijen die vrij afzetten. Dit is niet verwonderlijk, aangezien men gedurende de looptijd van de aangegane overeenkomst verplicht is te leveren aan een bepaalde afnemer.

Tabel 7.5 De duur en de aard van de relaties

	Totaal Loonfokkerij		Contractueel verplicht	Statutair verplicht	Vrij
Totale afzet (x 1.000)	222	1	14	21	187
w.v. naar duur van de relatie	%	%	%	%	%
- korter dan 1 jaar	11	-	5	.	13
- 1 tot 5 jaar	42	84	62	28	41
- 5 jaar en langer	47	16	33	72	46

Tabel 7.5 laat zien, dat bij statutair verplichte leveringen naar verhouding veel relaties voorkomen die 5 jaar en langer bestaan. Dit is niet verwonderlijk, aangezien het lidmaatschap van een coöperatieve vereniging een permanent karakter heeft dan handelscontacten.

Bij loonfokkerij en contractueel verplichte leveringen komen veel relaties voor, die 1 tot 5 jaar bestaan, immers het afsluiten van fokcontracten is eerst na 1968 van belang geworden.

7.3 Wijze van prijsbepaling

Voor bijna de helft van de verkochte slachtzeugen en -beren is het geslacht gewicht bepalend voor de uiteindelijke prijs. Tegen een prijs per dier (in de roes) wordt 30% en tegen een prijs per kg levend gewicht wordt 21% van de slachtzeugen en -beren

verkocht. In vergelijking met de situatie bij slachtvarkens (zie blz. 51) vindt de prijsbepaling van slachtzeugen en -beren in veel grotere mate plaats op basis van subjectieve schattingen door de marktpartijen.

Tabel 7.6 De wijze van prijsbepaling

	Aantal var- kenshoude- rijen 1)	Afgezette slachtzeugen en -beren (x 1.000)	Gemiddelde afzet per bedrijf
Totaal	28.170	222	8
waarvan tegen een prijs	%	%	
- per dier	40	30	6
- per kg levend gewicht	23	21	7
- per kg geslacht gewicht 2)	43	49	9
- loonfokkerij	.	.	23

- 1) Doordat een aantal varkenshouders tegen verschillende prijsvormen slachtzeugen en -beren afzet, komt men bij de sommeer-
ing van de percentages betrokken varkenshouderijen boven 100% uit.
- 2) Doordat slachtzeugen en -beren in het classificatiesysteem een afzonderlijke handelsklasse vormen is het niet nodig de prijsbepaling per kg geslacht gewicht te onderscheiden in al dan niet met classificatie.

De verwerkende ondernemingen (vleesgroothandelaren, vleeswarenfabrikanten en slaggers) kopen een naar verhouding groot deel van de door hen bij varkenshouders gekochte slachtzeugen en -beren tegen een prijs per kg geslacht gewicht. Dit verklaart de vrij hoge gemiddelde afzet per bedrijf tegen een prijs per kg geslacht gewicht. Op veemarkten wordt vrijwel uitsluitend en aan varkenshandelaren in hoofdzaak verkocht tegen een prijs per dier of per kg levend gewicht.

In het zuidelijke produktiegebied, waar relatief veel slachtzeugen en -beren aan vleeswarenfabrikanten worden verkocht, worden naar verhouding veel dieren afgezet tegen een prijs per kg geslacht gewicht. In de overige produktiegebieden verkopen de varkenshouders relatief veel slachtzeugen en -beren tegen een prijs per dier of per kg levend gewicht.

Verkopen tegen een prijs per dier of per kg levend gewicht komen vrijwel uitsluitend voor bij vrije afleveringen. Bij statutair en contractueel verplichte leveringen komt een prijs per kg geslacht gewicht relatief veel voor. Dit is niet verwonderlijk omdat deze statutaire en contractuele leveringen in hoofdzaak voorkomen bij de afzet aan vleeswarenfabrikanten (zie blz. 71).

8. Heden, verleden en toekomst

8.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal worden nagegaan welke invloed de regionale concentratie, de schaalvergroting en de specialisatie van de slachtvarkensbedrijven (zie 2.4) heeft gehad op het afzetpatroon, de relaties met de afnemers en de wijze van prijsbepaling. Hiertoe zullen de resultaten van het onderzoek in 1973 worden vergeleken met die van een soortgelijk onderzoek in 1968 x). Tot slot zullen in een afsluitende paragraaf de geconstateerde ontwikkelingen worden doorgetrokken naar de toekomst.

8.2 Het afzetpatroon

8.2.1 Een globaal beeld

Tabel 8.1 Het afzetpatroon van slachtvarkens in 1968 en 1973

	Aantal slachtvarkensbedrijven 1)		Afgezette slachtvarkens (x 1.000)		Gemiddelde afzet per bedrijf	
	1968 2)	1973 3)	1968	1973	1968	1973
Totaal	60.270	34.447	6.831	9.013	113	262
w.v. verkocht aan:	%	%	%	%		
- vleeswarenfabrikanten	48	46	54	55	126	314
- vleesgroothandelaren	23	27	18	23	92	220
- slagers	7	4	2	1	31	100
- veevoerleveranciers	7	9	10	9	184	286
- varkenshandelaren	19	21	12	11	69	127
- overige afnemers 4)	7	3	4	1	67	105

- 1) Doordat een aantal slachtvarkenshouders aan meer dan één afnemer levert, komt de somming van de percentages betrokken bedrijven boven 100% uit.
- 2) Incl. bedrijven met een arbeidsbehoefte van minder dan een kwart manjaar.
- 3) Excl. de bedrijven met minder dan 10 sbe.
- 4) Veemarkten, buitenlandse en onbekende afnemers.

x) LEI-publikatie 1.9 "Afzetstructuur van varkens in Nederland".

De verschillen in afzetpatroon tussen 1968 en 1973 zijn betrekkelijk gering. De afzet aan verwerkende bedrijven (vleeswarenfabrikanten, vleesgroothandelaren en slaggers) is in deze periode met 5% toegenomen tot 79%. Met name aan vleesgroothandelaren werd in 1973 een groter deel van slachtvarkens verkocht.

Ook de afzet via commissairis was in 1968 en 1973 vrijwel gelijk, nl. resp. 39% en 37%. In beide jaren waren de varkenshandelaren betrokken bij ca. de helft van de totale slachtvarkens afzet.

De gemiddelde afzet per bedrijf is in de periode 1968-1973 meer dan verdubbeld. Opgemerkt kan nog worden dat de gemiddelde afzet per bedrijf aan z.g. bijkanalen (slaggers, varkenshandelaren en overige afnemers) zowel in 1968 als in 1973 ver onder het totaal gemiddelde lag.

8.2.2 Regionale verschillen in afzetpatroon

In het algemeen kan worden vastgesteld dat de regionale verschillen in afzetpatroon in 1968 en 1973 vrijwel gelijk zijn (zie tabel 8.2).

In de periode 1968-1973 nam zowel in regio Noord als in regio West de afzet aan verwerkende bedrijven, met name aan vleesgroothandelaren, sterk toe; in de belangrijkste produktiegebieden Zuid en Oost niet of nauwelijks. In deze laatste twee gebieden werden in 1973 zelfs relatief minder slachtvarkens aan vleeswarenfabrikanten afgezet dan in 1968.

8.2.3 Verschillen in afzetpatroon naar landbouwbedrijfstypen

Opmerkelijk is, dat op de slachtvarkensbedrijven met een jaarafzet van minder dan 200 slachtvarkens het aandeel van de verwerkende bedrijven in de totale afzet in de periode 1968-1973 is afgenomen, dit ondanks de relatieve toename van de afzet aan vleesgroothandelaren. Deze bedrijven verkochten daarentegen in 1973 relatief meer slachtvarkens aan varkenshandelaren dan in 1968. Bij de bedrijven met een jaarafzet van 200 en meer slachtvarkens is het aandeel van de verwerkende bedrijven in de totale afzet sinds 1968 wel toegenomen. Op grond van de positieve relatie, zowel in 1968 als in 1973, tussen de omvang van de jaarafzet en de afzet aan vleeswarenfabrikanten en op grond van de sterk toegenomen gemiddelde jaarafzet per bedrijf in deze periode, mocht een toename van de afzet aan vleeswarenfabrikanten worden verwacht. Dit is echter niet het geval. Blijkbaar is er sprake van een aanpassing van het afzetpatroon aan de schaalvergroting op de slachtvarkensbedrijven, of is er sprake van een evengrote groei van de bedrijven die aan vleeswarenfabrikanten leverden als van de overige slachtvarkenshouderijen.

Voor wat de verschillen in afzetpatroon naar de mate van specialisatie op de varkenshouderij betreft, kan worden opgemerkt,

dat zich hierin in de periode 1968-1973 geen duidelijke ontwikkelingen hebben voorgedaan.

8.3 De relaties tussen slachtvarkenshouders en hun afnemers

Het aantal relaties van de slachtvarkenshouders is in de periode 1968-1973 nauwelijks veranderd. Omdat in 1968 niet is geïnfomeerd naar de duur van de relatie met de afnemers, kan niet worden nagegaan, welke ontwikkelingen hierin sinds 1968 hebben plaatsgevonden.

Tabel 8.4 geeft een beeld van de veranderingen in de aard van de relaties in de periode 1968-1973.

Tabel 8.4 De aard van de relaties tussen slachtvarkenshouders en hun afnemers in 1968 en 1973

	Aantal slachtvarkensbedrijven 1)		Afgezette slachtvarkens (x 1.000)		Gemiddelde afzet per bedrijf	
	1968	1973	1968	1973	1968	1973
Totaal	60.270	34.447	6.831	9.013	113	262
w.v.naar aard van de relatie	%	%	%	%		
- loonmesterij	8	10	13	11	192	284
- contractueel verplicht	12	17	28	31	250	485
- statutair verplicht 2)	} 82	6	} 59	9	} 82	402
- vrij		68		49		188

1) Doordat op een aantal slachtvarkensbedrijven zowel een contractueel verplichte als een vrije aflevering voorkomt, komt de sommatie van de percentages betrokken bedrijven boven 100% uit.

2) Zie blz. 45 en 46.

In 1973 was 27% van de slachtvarkensbedrijven betrokken bij de contractgebonden afzet (incl. loonmesterij): in 1968 ca. 20%. Het aandeel van de contractgebonden afzet - in 1973 ca. 42% - is daarentegen sinds 1968 (41%) nauwelijks veranderd. De verklaring hiervoor is dat in de periode 1968-1973 de gemiddelde afzet per bedrijf via vrije verkopen naar verhouding meer is toegenomen dan via contractgebonden verkopen; immers met name de kleinere slachtvarkensbedrijven, die in hoofdzaak vrij verkopen, vielen af, terwijl de overblijvende bedrijven die vrij verkochten, sneller

groeiden dan de bedrijven met contractproductie. Desondanks was evenals in 1968, ook in 1973 de gemiddelde afzet per bedrijf via contractuele verkopen nog steeds aanzienlijk groter dan via vrije verkopen.

In de periode 1968-1973 nam het aandeel van de contractuele afzet in de verkoop aan vleeswarenfabrikanten toe van 45% tot 52%. Het aandeel van de loonmesterij in de totale afzet aan veevoerleveranciers nam toe van 95% tot 98% en daalde bij varkenshandelaren van 21% naar 9%. Hierdoor nam de belangrijkheid van de veevoerleveranciers als afsluiters van loonmestcontracten toe, terwijl de vleeswarenfabrikanten hun positie als voornaamste afsluiters van overige contracten verder verstevigden. In 1973 werd ca. 90% van de contractueel verplichte leveringen afgezet aan vleeswarenfabrikanten in 1968 ca. 86%.

In de twee belangrijkste produktiegebieden, Oost en Zuid, zijn de verschillen in aard van de relatie sinds 1968 toegenomen. In Oost is nl. sinds 1968 het in vergelijking met Zuid grote aandeel van de vrije verkopen verder toegenomen en in Zuid dat van de contractueel verplichte afleveringen.

Voor wat de samenhang tussen de aard van de relaties en het aantal verkochte slachtvarkens betreft, kan worden vermeld; dat zowel in 1968 als in 1973 het aandeel van de contractgebonden afzet (incl. loonmesterij) groter was, naarmate het bedrijf per jaar meer slachtvarkens afzette. Ondanks deze samenhang tussen de grootteklasse en de aard van de relaties heeft de schaalvergroting niet geleid tot een vergroting van het aandeel van de contractproductie. Uit bovenstaande kan worden afgeleid dat er een zekere aanpassing van de contractproductie aan de schaalvergroting in de slachtvarkenshouderij heeft plaatsgevonden, of dat er een zekere samenhang is tussen de groei van de bedrijven en de contractproductie. Hierbij dient echter te worden aangetekend, dat zowel de aanpassing aan de schaalvergroting als de groei van de contractbedrijven niet hebben kunnen verhinderen dat de gemiddelde afzet op bedrijven met vrije verkopen in de periode 1968 tot 1973 meer toenam dan op bedrijven met contractproductie.

In tegenstelling tot 1968, toen op slachtvarkensbedrijven met 25 tot 75% varkenshouderij relatief veel slachtvarkens op contract werden afgezet, was in 1973 het aandeel van de contractgebonden afzet (incl. loonmesterij) groter, naarmate de bedrijven meer op de varkenshouderij waren gespecialiseerd.

8.4 Wijze van prijsbepaling

In de wijze van prijsbepaling is in de periode 1968-1973 nauwelijks iets veranderd (zie tabel 8.5).

Dit geldt in grote lijnen ook voor de wijze van prijsbepaling door de verschillende afnemerscategorieën. Wel kochten de slaggers

Tabel 8.5 De wijze van prijsbepaling

	Aantal slachtvarkens- bedrijven		Afgezette slachtvarkens (x 1.000)		Gemiddelde afzet per bedrijf	
	1968	1973	1968	1973	1968	1973
Totaal	60.270	34.447	6.831	9.013	113	262
w.v. naar wijze van prijsbepaling	%	%	%	%		
- per dier	9	4	3	1	35	72
- per kg levend gewicht	7	9	4	6	70	174
- per kg geslacht ge- wicht, al dan niet met classificatie	82	84	80	82	109	257
- loonmesterij	8	10	13	11	192	284

in 1973 ca. 95% van hun totale aankoop bij slachtvarkenshouders tegen een prijs per kg geslacht gewicht; in 1968 was dit ca. 75%. De varkenshandelaren kochten in 1973 relatief meer slachtvarkens tegen een prijs per kg levend gewicht dan in 1968 en minder tegen een prijs per dier. Dit verklaart de verschuiving in het totaalbeeld (zie tabel 8.5) van een prijs per dier naar een prijs per kg levend gewicht.

Deze verschillen in wijze van prijsbepaling bij varkenshandelaren en slaggers tussen 1968 en 1973 zijn terug te vinden in de regionale verschillen. Zo werd in regio Noord - waar relatief veel slachtvarkens aan varkenshandelaren werden verkocht - in 1973 relatief meer varkens verkocht tegen een prijs per kg levend gewicht dan in 1968. In regio West - waar de vleesgroothandelaren in de periode 1968 - 1973 hun marktaandeel vergrootten ten koste van veevoerleveranciers en overige afnemers, werden in 1973 in vergelijking met 1968 veel slachtvarkens verkocht tegen een prijs per kg geslacht gewicht en weinig per dier of per kg levend gewicht.

8.5 Slotbeschouwing

Gebleden is, dat de slachtvarkensbedrijven steeds meer geconcentreerd worden in de twee belangrijkste productiegebieden (Zuid en Oost). In 1973 werd reeds 86% van alle slachtvarkens in deze gebieden geproduceerd. Ook was er sprake van een enorme schaalvergroting; zo is in de periode 1968 - 1973 de gemiddelde afzet per bedrijf meer dan verdubbeld. Een derde tendens is de toename van de gespecialiseerde varkenshouderijen met 75% en meer varkenshouderij, gemeten naar de mate waarin het inkomen van de agrarische producent afhankelijk is van de varkenshouderij.

Verwacht mag worden dat deze regionale concentratie en specialisatie ook in de toekomst nog een rol zullen spelen. Vermoede-

lijk zal het tempo van deze veranderingen door allerlei overheidsmaatregelen ten behoeve van natuur- en milieubehoud afnemen, doch een omslag in het tegendeel is vooraleerst nog niet te verwachten. Ook de schaalvergroting in de slachtvarkenshouderij zal gezien de technische ontwikkelingen binnen en buiten de varkenshouderij en gezien de te verwachte verdere afname van het aantal varkenshouders in de toekomst nog doorgaan.

De invloed van deze vrij grote veranderingen in de structuur van de slachtvarkenshouderij op het afzetpatroon zijn in de periode 1968 - 1973 vrij klein geweest. Wel kan ook voor de toekomst een langzame verdere stijging van de afzet aan verwerkende bedrijven (vleeswarenfabrikanten, vleesgroothandelaren en slaggers) in 1973 (79%) worden verwacht. Dit geldt met name voor de afzet aan vleesgroothandelaren. Verwacht mag immers worden, dat ten gevolge van de afschaffing van de artikelen 8 en 50 uit de vleeskeuringswet het aantal vleesgroothandelsbedrijven zal afnemen en dat deze bedrijven, in veel grotere mate dan nu het geval is, de varkens zullen slachten in eigen slachthuizen. Hierdoor ontstaat ook voor de vleesgroothandel de noodzaak te zorgen voor een zo volledig mogelijke benutting van de beschikbare slachtcapaciteit. Dit zal tot gevolg hebben, dat ze meer slachtvarkens bij slachtvarkenshouders zullen kopen, al dan niet via commissieagents. Immers de bestaande en te verwachten te grote slachtcapaciteit verhevigt de concurrentie om de slachtvarkens. Het is niet onmogelijk dat dit er tevens toe zal leiden, dat de vleesgroothandel meer slachtvarkens op contract gaat kopen.

Deze te verwachten ontwikkelingen zullen een verdere functieverandering in de richting van commissietransacties voor de varkenshandel te weegbrengen. De handel in slachtvarkens zal vermoedelijk nog meer dan nu het geval is (ca. 80%) een kwestie van commissie-transacties t.b.v. vleeswarenfabrikanten en vleesgroothandelaren worden. Vermoedelijk zal een aantal verwerkende ondernemingen steeds meer slachtvarkens gaan kopen via de bij hen in dienst zijnde vertegenwoordigers. Dit betekent nog niet dat de zelfstandige varkenshandel zal verdwijnen. De toenemende omvang van de door de zelfstandige varkenshandel opgezette export van levende slachtvarkens wijst ook niet in die richting. Bovendien is gebleken, dat in de periode 1968 - 1973, het aandeel van de varkenshandel vrijwel stabiel is gebleven.

De grote veranderingen in de structuur van de slachtvarkenshouderij hebben vrijwel ook geen invloed gehad op de relaties tussen de slachtvarkenshouders en hun afnemers, met name niet op het aantal relaties. Op grond van de veranderingen in de aard van de relaties in de periode 1968 - 1973 mag een zeer langzame verdere groei van de contractproductie (incl. loonmesterij) worden verwacht. De loonmesterij zal verder afnemen en steeds meer alleen dan worden toegepast als er sprake is van een uitzonderlijke situatie (b.v. t.a.v. de financiering, het vermogen om risico's te dragen, in aanloopperioden). De voornaamste contractpartners van de

varkensmesters zullen de veevoerleveranciers (loonmesterij) en de vleeswarenfabrikanten (overige contracten) zijn. Verwacht moet worden, dat ook de vleesgroothandelaren t.g.v. de met de afschaffing van de artikelen 8 en 50 uit de vleeskeuringswet gepaard gaande veranderingen in slachtplaats meer slachtvarkens op contract zullen kopen. Op de ontwikkelingen in de aard van de relaties zal verder worden ingegaan in het deelrapport m.b.t. de contractproductie in de varkenshouderij.

Gezien de te verwachten toename van de directe afzet aan verwerkende bedrijven, zou een toename van de verkopen tegen een prijs per kg geslacht gewicht, met classificatie kunnen worden verwacht. Op dit moment is echter nog niet bekend welke uitwerking de veranderingen in het classificatiesysteem zullen hebben op de omvang van de verkopen tegen een prijs per kg geslacht gewicht met classificatie. Een verdere onzekere factor hierbij is de ontwikkeling van de levende export van slachtvarkens.

Bijlage 1. Nauwkeurigheid en representativiteit

(zie ook het hiernavolgende overzicht met enkele uitkomsten en hun relatieve standaardfouten)

Nauwkeurigheid

De in dit rapport weergegeven resultaten zijn gebaseerd op een enquête bij een steekproef van 1836 slachtvarkensbedrijven. Rekening houdend met verschillen in steekproefdichtheid per grootteklasse en per type varkenshouderij, zijn de enquêteresultaten herleid tot een landelijk beeld van de afzetstructuur. Het werken met een steekproef impliceert echter dat de berekende cijfers als gevolg van toevalligheden zijn behept met een zekere mate van statistische onnauwkeurigheid. Een maatstaf daarvoor is de relatieve standaardfout. In het overzicht zijn deze relatieve standaardfouten voor een aantal uitkomsten vermeld. Met een zekerheid van 65, 95 of 99% mag worden aangenomen, dat de werkelijkheid niet meer dan 1x, 2x of 3x de relatieve standaardfout zal afwijken van de met de steekproef berekende cijfers. Het is gebruikelijk daarbij te werken met een zekerheid van 95%, dus de berekende cijfers plus en min 2x de relatieve standaardfout.

Representativiteit

De wijze van steekproeftrekken rechtvaardigt de veronderstelling dat een representatief beeld van de afzetstructuur is opgebouwd. Dit te meer daar de non-response laag was en gelijkmatig was verdeeld over de onderscheiden grootteklassen en typen varkenshouderijen 1).

Op een tweetal punten kunnen de in ons onderzoek gevonden resultaten worden vergeleken met gegevens uit andere bron: het aantal bedrijven en het aantal slachtvarkens.

Uit het marktstructuuronderzoek is gebleken dat in 1973 bij benadering 34.447 slachtvarkensbedrijven waren betrokken bij de afzet van slachtvarkens. Volgens de CBS-meitelling waren er in 1973 38.494 bedrijven met mestvarkens van 20 kg of meer. Rekening houdend met het feit, dat in het marktstructuuronderzoek niet zijn opgenomen de bedrijven die uitsluitend t.b.v. de eigen consumptie slachtvarkens houden, bestaat er een redelijke overeenstemming tussen het in ons onderzoek gevonden aantal slachtvarkensbedrijven en het aantal bedrijven volgens de CBS-meitelling.

Het aantal afgeleverde slachtvarkens kan worden vergeleken met cijfers van het Produktschap voor Vee en Vlees. Volgens dit Produktschap werden in 1973 ca. 10,5 miljoen slachtvarkens in Nederland geproduceerd. Het marktstructuuronderzoek leverde een totaal aantal afgeleverde slachtvarkens (incl. slachtzeugen en -beren) op van ruim 9 miljoen, hetgeen rekening houdend met de eerder vermelde relatieve standaardfouten, aanmerkelijk lager is dan het volgens het Produktschap voor Vee en Vlees geproduceerde aantal slachtvarkens. Hierbij dient nog te worden opgemerkt, dat in het marktstructuuronderzoek niet zijn opgenomen de aantallen slachtvarkens bestemd voor eigen consumptie, evenmin als de dieren die werden verkocht aan consumenten. Het aantal huisslachtingen bedroeg in 1973 volgens het CBS echter maar 29.000 slachtvarkens.

De verklaring van het verschil tussen onze aantallen en die van het Produktschap moet vermoedelijk gezocht in het feit, dat onze steekproef is getrokken uit de CBS-meitelling 1973. In deze telling was de geregistreerde varkensstapel kleiner dan in werkelijkheid het geval was, hetgeen uiteraard in onze cijfers doorwerkt. Er zijn overigens geen redenen om aan te nemen, dat de vermelde afwijkingen de representativiteit van de in dit rapport verstrekte onderzoekingsuitkomsten in ongunstige zin beïnvloeden.

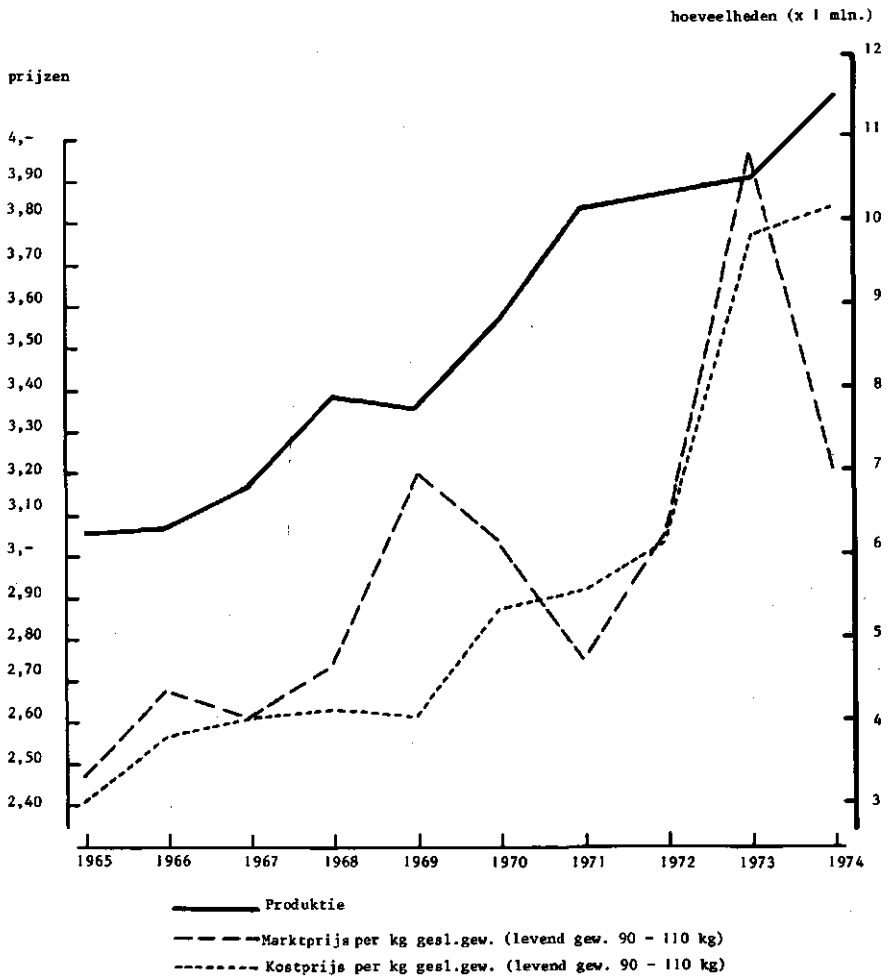
---

1) De non-response bedroeg slechts 8,3%.

Overzicht: Enkele uitkomsten met hun relatieve standaardfouten

	Slachtvarkens- houderijen		Afgezette slachtvarkens	
	aantal	rel.stand.- fout (in %)	aantal (x 1000)	rel.stand.- fout (in %)
Totaal	34447	3,-	9013	3,5
waarvan naar afnemerscategorie				
- vleeswarenfabrikanten	15949	5,8	4967	5,1
- vleesgroothandelaren	9298	8,3	2046	9,-
- slagers	1437	24,2	126	44,-
- veevoerleveranciers	2896	16,6	820	14,2
- varkenshandelaren	7036	9,9	955	10,5
- overige afnemers	997	24,4	99	25,6
waarvan naar provincie				
- Groningen	466	36,1	140	25,7
- Friesland	392	48,5	72	42,8
- Drenthe	794	31,6	201	29,-
- Overijssel	6269	10,6	1250	10,7
- Gelderland	10834	7,6	2391	7,9
- Utrecht	2214	18,2	391	23,4
- Noord-Holland	431	44,8	89	50,7
- Zuid-Holland	2183	19,-	301	21,9
- Zeeland	652	37,7	58	38,4
- Noord-Brabant	7807	8,8	3124	7,1
- Limburg	2405	15,9	996	12,3
waarvan naar aard van de relaties				
- vrij	23622	4,4	4416	5,5
- statutair verplicht	2028	17,3	811	14,9
- contractueel verplicht	5905	9,8	2794	7,0
- loonmesterij	3470	15,-	992	13,2
waarvan naar wijze van prijsbepaling				
- prijs per dier	1249	26,5	90	34,4
- prijs per kg levend gewicht	3187	14,8	550	18,6
- prijs per kg geslacht gewicht met classificatie	21795	4,6	6246	4,5
- prijs per kg geslacht gewicht zonder classificatie	7178	9,6	1135	11,2
- loonmesterij	3470	15,-	992	13,2

Bijlage 2 De productie-,de markt- en kostprijs van slachtvarkens in de periode 1965 - 1974

Bijlage 3. De ontwikkeling van het aantal slachtvarkenshouderijen en van de slachtvarkensstapel per provincie in de periode 1966 - 1974

	1966 2)		1970 3)		1972 4)		1973 4)		1974 4)	
	bedr.	varkens	bedr.1)	varkens	bedr.1)	varkens	bedr.1)	varkens	bedr.1)	varkens
Nederland	68032	1989292	38166	1906423	41560	3293132	38494	3411240	36132	3541860
waarvan in:	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
- Groningen	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
- Friesland	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
- Drenthe	5	3	3	3	3	3	3	2	3	2
- Overijssel 5)	15	15	17	15	17	13	17	14	16	14
- Gelderland	29	27	32	27	30	26	30	26	32	27
- Utrecht	6	6	6	5	6	5	6	5	6	4
- Noord-Holland	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1
- Zuid-Holland	7	7	5	5	6	5	6	4	6	4
- Zeeland	3	1	2	1	3	1	3	1	2	1
- Noord-Brabant	21	26	23	30	23	33	23	34	23	34
- Limburg	11	11	9	11	9	11	9	11	9	11

1) Sinds 1969 excl. de bedrijven met minder dan 10 sbe.

2) Incl. mestbiggen zwaarder dan 25 kg.

3) Incl. mestbiggen zwaarder dan 50 kg.

4) Incl. mestbiggen zwaarder dan 20 kg.

5) Incl. N.O.P. in Flevoland.

Bron: CBS-meitellingen.

Bijlage 4. Grote en kleine slachtvarkenshouderijen naar productiegebieden

	Totaal	w.v. op bedr. met jaarafzet van .... slachtvarkens					
		minder dan 50	50 tot 200	200 tot 600	600 tot 1200	1200 tot 2400	2400 en meer
Afgezette slachtvarkens	9012600	2%	16%	39%	28%	10%	5%
Aantal slachtvarkensbedrijven	34447	19%	38%	32%	9%	2%	.
Gemiddelde afzet per bedrijf	262	21	113	320	812	1573	3450
Slachtvarkensbedrijven naar productiegebied	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
- Noord	5	7	3	5	5	4	6
- Oost	49	38	60	52	28	13	14
- West	13	20	15	10	3	2	1
- Zuid	30	26	21	31	62	80	77
- Rest	3	9	1	2	2	1	2

Bijlage 5. De mate van specialisatie binnen de varkenshouderij (soort varkenshouderij)

	Totaal	mesters	mester-vermeerderaars		mester-fokker-vermeerderaars	
			niet ge-sloten	ge-sloten	niet ge-sloten	ge-sloten
Afgezette slachtvarkens	9012600	78%	6%	14%	.	2%
Aantal slachtvarkensbedr.	34447	72%	5%	20%	1%	2%
Gemiddelde afzet per bedrijf	262	285	288	180	152	247
Slachtvarkensbedr. naar jaarafzet slachtvarkens	100%	100%	100%	100%	100%	100%
- minder dan 50	19	16	8	27	45	33
- 50 tot 200	38	36	44	46	39	31
- 200 tot 600	32	36	39	21	8	27
- 600 tot 1200	9	10	8	6	4	7
- 1200 tot 2400	2	2	1	.	4	2
- 2400 en meer	.	.	.	-	-	.
Slachtvarkensbedrijven naar specialisatiegraad	100%	100%	100%	100%	100%	100%
- minder dan 25% varkenshouderij	64	70	58	45	85	28
- 25 tot 50% varkenshouderij	19	14	28	32	5	41
- 50 tot 75% varkenshouderij	9	8	7	15	6	10
- 75% en meer varkenshouderij	8	8	7	8	4	21
Slachtvarkensbedrijven naar hoofd- of nevenberoep	100%	100%	100%	100%	100%	100%
- agrarische bedrijven	82	80	86	88	99	78
- bedrijven van handel en industrie	3	3	1	1	.	2
- bijzondere bedrijven	.	.	-	-	-	4
- overige bedrijven	15	17	13	11	1	16
Slachtvarkensbedrijven naar produktiegebied	100%	100%	100%	100%	100%	100%
- Noord	5	5	1	5	5	8
- Oost	49	49	52	49	67	65
- West	13	12	11	11	13	14
- Zuid	30	30	35	32	-	13
- Rest	3	4	1	3	15	.

Bijlage 6. De slachtvarkenshouders naar hoofd- of nevenberoep

	Totaal	agrari- sche bedrij- ven	bedr. van handel en ind.	bijzon- dere bedrij- ven	overige bedrij- ven
Afgezette slachtvarkens	9012600	85%	3%	1%	11%
Aantal slachtvarkensbedr.	34447	82%	3%	.	15%
Gemiddelde afzet per bedrijf	262	268	365	825	192
Slachtvarkensbedrijven naar jaarafzet slachtvarkens	100%	100%	100%	100%	100%
- minder dan 50	19	19	3	-	20
- 50 tot 200	38	36	62	.	48
- 200 tot 600	32	33	19	85	27
- 600 tot 1200	9	10	10	6	4
- 1200 tot 2400	2	2	5	5	1
- 2400 en meer	.	.	1	4	-
Slachtvarkensbedrijven naar specialisatiegraad	100%	100%	100%	100%	100%
- minder dan 25% varkenshouderij	64	68	39	-	41
- 25 tot 50% varkenshouderij	19	19	19	11	20
- 50 tot 75% varkenshouderij	9	7	25	1	19
- 75% en meer varkenshouderij	8	6	17	88	20
Slachtvarkensbedrijven naar productiegebied	100%	100%	100%	100%	100%
- Noord	5	5	19	1	3
- Oost	49	47	59	82	63
- West	13	13	6	2	9
- Zuid	30	31	16	15	23
- Rest	3	4	-	-	2

Bijlage 7. Het aantal transacties tussen slachtvarkenshouders en hun afnemers

	Totaal	w.v. naar aantal relaties				
		een	twee	drie	vier en meer	onbe- paald
Afgezette slachtvarkens	901 2600	86%	9%	3%	1%	1%
Aantal slachtvarkensbedr.	34447	87%	10%	2%	1%	.
Gemiddelde afzet per bedrijf	262	259	256	401	240	461
Slachtvarkensbedrijven naar afnemerscategorie 1)	100%	100%	100%	100%	100%	100%
- vleeswarenfabrikanten	46	48	52	19	90	20
- vleesgroothandelaren	27	22	73	108	175	-
- slaggers	4	2	11	62	110	76
- veevoerleveranciers	9	9	.	-	.	-
- varkenshandelaren	20	18	48	103	3	101
- overige afnemers	3	1	16	8	36	-
Slachtvarkensbedrijven naar jaarafzet slachtvarkens	100%	100%	100%	100%	100%	100%
- minder dan 50	19	20	9	17	27	-
- 50 tot 200	38	38	49	19	9	-
- 200 tot 600	32	31	32	41	63	75
- 600 tot 1200	9	9	9	22	.	16
- 1200 tot 2400	2	2	1	1	1	6
- 2400 en meer	.	.	.	.	.	3
Slachtvarkensbedrijven naar specialisatiegraad	100%	100%	100%	100%	100%	100%
- minder dan 25% varkensh.	64	64	60	62	69	16
- 25 tot 50% varkenshouderij	19	19	17	27	29	75
- 50 tot 75% varkenshouderij	9	8	17	8	1	9
- 75% en meer varkenshouderij	8	9	6	3	1	2
Slachtvarkensbedrijven naar soort varkenshouderij	100%	100%	100%	100%	100%	100%
- mester	72	73	63	66	90	94
- mester-vermeerderaar	25	24	34	33	10	1
w.v. gesloten	5	4	12	8	4	1
niet gesloten	20	20	22	25	6	.
- mester-fokker-vermeerderaar	3	3	3	1	-	5
w.v. gesloten	1	1	1	1	-	4
niet gesloten	2	2	2	.	-	1
Slachtvarkensbedrijven naar hoofd- of nevenberoep	100%	100%	100%	100%	100%	100%
- agrarische bedrijven	82	82	86	92	72	14
- bedr. van handel en industrie	3	2	8	4	1	.
- bijzondere bedrijven	.	.	.	.	-	-
- overige bedrijven	15	16	6	4	27	86
Slachtvarkensbedrijven naar produktiegebied	100%	100%	100%	100%	100%	100%
- Noord	5	4	9	8	-	-
- Oost	49	50	52	13	85	76
- West	13	12	17	40	15	-
- Zuid	30	31	22	17	.	24
- Rest	3	3	-	22	.	-
Slachtvarkensbedrijven naar duur van de slachtvarkensprod.	100%	100%	100%	100%	100%	100%
- korter dan 1 jaar	3	3	2	.	-	-
- 1 tot 3 jaar	7	7	13	10	1	-
- 3 tot 5 jaar	11	10	14	8	-	20
- 5 tot 10 jaar	21	21	25	32	36	2
- 10 tot 20 jaar	31	32	22	50	7	4
- 20 jaar en langer	27	27	24	.	56	75

1) Het zal duidelijk zijn dat de sommatie van het aantal bedrijven, die aan meerdere afnemerscategorieën slachtvarkens afzetten, boven de 100% uitkomt.

Bijlage 8. De duur van de relaties tussen slachtvarkenshouders en hun afnemers

	Totaal	w.v. naar duur van de relatie		
		kortere dan 1 jaar	1 tot 5 jaar	5 jaar en langer
Afgezette slachtvarkens	9012600	6%	44%	50%
Aantal slachtvarkensbedrijven	34447	10%	42%	53%
Gemiddelde afzet per bedrijf	262	150	281	246
Slachtvarkensbedrijven naar duur van de slachtvarkensproductie 1)	100%	100%	100%	100%
- korter dan 1 jaar	3	28	-	-
- 1 tot 3 jaar	7	11	19	-
- 3 tot 5 jaar	11	12	24	-
- 5 tot 10 jaar	21	21	23	27
- 10 tot 20 jaar	31	12	22	48
- 20 jaar en langer	27	26	26	34
Slachtvarkensbedrijven naar aantal transacties 1)	100%	100%	100%	100%
- een	87	66	85	88
- twee	10	26	21	13
- drie	2	14	3	6
- vier en meer	1	1	3	7
- onbepaald	.	4	1	.
Afzet slachtvarkens naar productiegebied	100%	100%	100%	100%
- Noord	5	2	9	2
- Oost	40	47	47	34
- West	7	5	8	8
- Zuid	46	48	34	55
- Rest	2	3	2	1
Afzet slachtvarkens naar jaarafzet	100%	100%	100%	100%
- minder dan 50	2	4	1	2
- 50 tot 200	16	22	14	18
- 200 tot 600	39	22	44	38
- 600 tot 1200	28	33	28	27
- 1200 tot 2400	10	6	8	11
- 2400 en meer	5	11	5	4
Afzet slachtvarkens naar soort varkenshouderij	100%	100%	100%	100%
- mester	78	72	78	79
- mester-vermeerderaar	20	24	20	19
w.v. niet gesloten	6	12	7	4
gesloten	14	12	13	15
- mester-fokker-vermeerderaar	2	4	2	2
w.v. niet gesloten	.	3	.	.
gesloten	2	1	2	2
Afzet slachtvarkens naar specialisatiegraad	100%	100%	100%	100%
- minder dan 25% varkenshouderij	37	49	37	36
- 25 tot 50% varkenshouderij	29	11	26	33
- 50 tot 75% varkenshouderij	15	12	17	13
- 75% en meer varkenshouderij	19	28	20	18
Afzet slachtvarkens naar hoofd- of nevenberoep	100%	100%	100%	100%
- agrarische bedrijven	85	79	84	86
- bedr. van handel en industrie	3	1	3	4
- bijzondere bedrijven	1	7	1	1
- overige bedrijven	11	13	12	9

1) Doordat op een aantal bedrijven naast elkaar relaties van verschillende duur voorkomen, komt de sommatie van het aantal bedrijven boven 100% uit.

Bijlage 9. De aard van de relaties tussen slachtvarkenshouders en hun afnemers

	Totaal	w.v. naar aard van de relatie			
		loon- mesterij	contr. verplicht	stat. verplicht	vrij
Afgezette slachtvarkens	90126000	11%	31%	9%	49%
Aantal slachtvarkensbedr.	34447	10%	17%	6%	68%
Gemiddelde afzet per bedrijf	262	284	485	402	188
Afzet slachtvarkens naar					
aantal relaties	100%	100%	100%	100%	100%
- een	86	99	94	98	76
- twee	9	1	4	2	16
- drie	3	-	1	-	5
- vier of meer	1	-	.	-	2
- onbepaald	1	-	1	-	1
Afzet slachtvarkens naar					
duur van de slachtvarkensprod.	100%	100%	100%	100%	100%
- korter dan 1 jaar	2	1	3	.	2
- 1 tot 3 jaar	7	9	6	6	7
- 3 tot 5 jaar	12	17	12	10	11
- 5 tot 10 jaar	27	34	31	20	25
- 10 tot 20 jaar	32	22	35	48	30
- 20 jaar en langer	20	17	13	16	25
Afzet slachtvarkens naar					
soort varkenshouderij	100%	100%	100%	100%	100%
- mester	78	95	83	78	70
- mester-vermeerderaar	20	5	14	20	28
w.v. niet gesloten	6	5	4	1	10
gesloten	14	.	10	19	18
- mester-fokker-vermeer- deraar	2	.	3	2	2
w.v. niet gesloten	.	.	1	.	.
gesloten	2	-	2	2	2
Afzet slachtvarkens naar					
hoofd- of nevenberoep	100%	100%	100%	100%	100%
- agrarisch bedrijf	85	72	86	91	85
- bedrijven handel en industrie	3	1	4	-	4
- bijzondere bedrijven	1	3	2	.	1
- overige bedrijven	11	24	8	9	10

Bijlage 10. De wijze van prijsbepaling bij de afzet van slachtvarkens

	Totaal	w.v. naar wijze van prijsbepaling				
		per dier	per kg lev.gew.	p.kg met	gesl.gew. zonder	loon- mesterij
				class.	class.	
Afgezette slachtvarkens	9012600	1%	6%	69%	13%	11%
Aantal slachtvarkensbedr.	34447	4%	9%	63%	21%	10%
Gemiddeld afzet per bedrijf	262	72	174	289	160	284
Afzet slachtvarkens naar						
aard relaties	100%	100%	100%	100%	100%	100%
- loommesterij	11	-	-	-	-	100
- contractueel verplicht	31	-	4	43	11	-
- statutair	9	-	-	13	-	-
- vrij	49	100	96	44	89	-
Afzet slachtvarkens naar						
jaarafzet	100%	100%	100%	100%	100%	100%
- minder dan 50	2	6	16	1	3	-
- 50 tot 200	16	20	23	14	26	18
- 200 tot 600	39	46	35	38	38	50
- 600 tot 1200	28	25	16	30	22	25
- 1200 tot 2400	10	2	6	11	8	6
- 2400 en meer	5	1	4	6	3	1
Afzet slachtvarkens naar						
spec. graad	100%	100%	100%	100%	100%	100%
- minder dan 25% varkensh.	37	70	55	38	34	26
- 25 tot 50% varkenshouderij	29	24	18	29	30	29
- 50 tot 75% varkenshouderij	15	2	12	14	16	20
- 75% en meer varkenshouderij	19	4	16	19	20	25
Afzet slachtvarkens naar						
soort varkenshouderij	100%	100%	100%	100%	100%	100%
- mester	78	89	54	78	70	95
- mester-vermeerderaar	20	11	42	20	27	5
w.v. niet gesloten	6	2	24	5	10	5
gesloten	14	9	18	15	17	.
- mester-fokker-vermeerde- raar	2	-	4	2	3	.
w.v. niet gesloten	.	-	.	.	1	.
gesloten	2	-	4	2	2	-
Afzet slachtvarkens naar						
hoofd- of nevenberoep	100%	100%	100%	100%	100%	100%
- agrarische bedrijven	85	91	85	88	76	72
- bedr. van handel en in- dustrie	3	3	8	3	7	1
- bijzondere bedrijven	1	-	1	1	-	3
- overige bedrijven	11	6	6	8	17	24

Bijlage II. De bij de afzet van slachtvarkens ontvangen toeslagen en reducties

	Totaal	w.v. naar toeslagen en reducties					
		geen	kwantumtoeslag			vracht- reduc- tie	nabe- taling
			bij aflev.	na- pe- riode	na- con- tract		
Afgezette slachtvarkens	9012600	41%	9%	47%	6%	14%	13%
Aantal slachtvarkensbedr.	34447	60%	9%	29%	3%	9%	8%
Gemiddelde afzet per bedrijf	262	176	283	428	571	387	461
Afzet slachtvarkens naar aard van de relaties	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
- loonmesterij	11	26	-	-	-	-	-
- contractueel verplicht	31	6	8	58	100	65	32
- statutair verplicht	9	.	-	18	-	.	67
- vrij	49	68	92	24	-	35	1
Afzet slachtvarkens naar spec. graad	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
- minder dan 25% varkensh.	37	43	38	32	18	39	29
- 25 tot 50% varkensh.	29	26	35	30	34	29	29
- 50 tot 75% varkensh.	15	14	14	16	10	17	19
- 75% en meer varkensh.	19	17	13	22	38	15	23
Afzet slachtvarkens naar soort varkenshouderij	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
- mester	78	76	71	81	75	81	84
- mester-vermeerderaar	20	21	28	17	24	16	15
w.v. niet gesloten	6	9	8	4	7	4	1
gesloten	14	12	20	13	17	12	14
- mester-fokker-vermeer- deraar	2	3	1	2	1	3	1
w.v. niet gesloten	.	1	1	.	.	1	.
gesloten	2	2	.	2	1	2	1
Afzet slachtvarkens naar hoofd- of nevenberoep	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
- agrarische bedrijven	85	80	92	86	84	90	92
- bedr. van handel en industrie	3	4	3	3	10	1	-
- bijzondere bedrijven	1	1	.	2	5	2	.
- overige bedrijven	11	15	5	9	1	7	8

Bijlage 12. Terrain van onderzoek en samenhang tussen de onderzoekingsresultaten

